

dialogi

Miesięcznik pedagogiczny

Nr 8 (235)
Październik 2019
Szczecin
ISSN 2300-9691

Nauka
i
zabawa

Foto: archiwum Palacu Młodzieży PCE
Pracownia Tańca Współczesnego Ewy Szachon

*Tysięczna Leśna Sobota – 28 września 2019 r.
– fot. Arkadiusz Skrzypkowiak.*

„Dialogi” Miesięcznik**Pedagogiczny**

e-mail:

dialogi@palac.szczecin.pl

Wydawca:

Pałac Młodzieży –
Pomorskie Centrum
Edukacji

Redagują:

Ewa Karasińska
(redaktor naczelna)

Ryszard Goclan
(redaktor techniczny)

Kolegium redakcyjne:

Paweł Bartnik
Katarzyna Fenczak
Róża Czerniawska-
Karcz

Bogdan Matłowski
Wiesław Seidler

Zastrzegamy sobie
prawo do skracania,
opracowań,
redagowania
i adiustacji tekstów
oraz zmiany ich
tytułów.

Za treść ogłoszeń
odpowiedzialności
nie ponosimy.

Adres redakcji:

Pałac Młodzieży – PCE
al. Piastów 7

70-327 Szczecin

tel. 91 422 52 61

Strona internetowa:

[https://pe.szczecin.pl/
chapter_201347.asp](https://pe.szczecin.pl/chapter_201347.asp)

W numerze:

- * **Tysięczna
Letnia Sobota** 2 i 42
- * **Współczesne wyzwania
placówki wychowania
pozaszkolnego:
poszanowanie prawa do
nauki i zabawy** 4-7

- * **Relaks
z
książką** 8

- * **KU DZIECKU⁽¹⁾
Program wychowania
przedszkolnego** 9-38

- * **Z wiatrem w żaglach** 39-40

- * **Jesienny pokaz modeli** 41

Warsztaty, konferencje, spotkania, projekcje**Sala do wynajęcia**

Pałac Młodzieży oferuje do wynajęcia salę multimedialną na 50 osób. Sala znajduje się w budynku nowej siedziby, przy al. Piastów 7 (centrum Szczecina). Wyposażona jest w nowoczesny sprzęt techniczny, m.in. projektor, rzutnik multimedialny i nagłośnienie w systemie dźwiękowym dolby surround. Można tu zorganizować m.in. warsztaty, konferencje, spotkania, projekcje. Gwarantujemy pomoc techniczną przy obsłudze.

Warunki wynajmu i terminy rezerwacji – w sekretariacie PM-PCE, tel. 91 422 52 61

Współczesne wyzwania placówki wychowania pozaszkolnego: poszanowanie prawa do nauki i zabawy

Szczególnego znaczenia w całodziennym uczeniu się nabiera gospodarowanie własnym czasem rozumiane jako intencjonalne organizowanie aktywności według potrzeb i rytmów własnego życia, po wypełnieniu zobowiązań i powinności społeczno-ekonomicznych wynikających z bycia członkiem zbiorowości. Na uwagę w tym kontekście zasługuje łacińskie przysłowie: *Nihil agendo homines male agere discunt (Oddając się lenistwu, ludzie uczą się źle czynić.)*. *Oferta Pałacu Młodzieży jest propozycją takiego zajęcia czasu, by młodzi ludzie nie ulegali pokusie lenistwa i, w efekcie, nie czynili źle. Dla siebie oraz dla bliskiego i dalszego otoczenia.*

Gospodarowanie czasem, zwłaszcza tym, który pozostaje po wypełnieniu obowiązków zdrowotno-higienicznych, rodzinnych i społecznych wymaga nauczenia się poprzez osobiste doświadczenie. Ważne jest zatem tworzenie warunków uczenia się takiego gospodarowania czasem, które pozwoli osobie doświadczyć wolności wyboru, uczestniczenia w ustalaniu jego treści i form i ponoszenia odpowiedzialności za własne wybory i efekty działań. Jest to jedno z kluczowych zadań edukacyjnych. Jest ono szczególnie ważne ze względu na powszechną obecność mediów cyfrowych. Internet zlikwidował rozróżnienie na dzień i noc (7x24x365). Zmienił cykle pracy. Upowszechnia się całodobowa praca nie tylko produkcyjna, ale też usługi. Życie towarzyskie i praca trwa nie tylko w metropoliach, w centrach, hubach ale też w najbardziej oddalonych miejscach. Gdzie sięga sieć, tam trwa całodobowa aktywność pełna atrakcyjności i dobrowolności.

Współczesna formalna edukacja, ze względu na centralnie dekreteowane treści i formy kształcenia, nakładające na uczących się zadania, których wypełnianie przekracza normy higieniczne nie jest w stanie przygotować do dokonywania pozytywnych wyborów. Do radzenia sobie z nadmiarem pokus. Z powodzeniem natomiast wyzwala mechanizmy oporu wobec obciążeń, wśród których są zachowania szkodliwe, niekiedy wręcz zagrażające życiu i zdrowiu. W tych warunkach nasuwają się pytania o warunki poszanowania praw człowieka i praw dziecka do rozwoju, w którym kluczową rolę pełni prawo do nauki oraz prawo do czasu wolnego. Formalny system edukacji obowiązkowej nie jest w stanie sprostać tym wyzwaniom. Niezbędne jest zatem poszu-

kiwanie innych form wspierania rozwoju, nie tylko pokolenia wstępującego, ale każdego człowieka.

W tym tekście pokrótce przybliżam potencjał zajęć wolnoczasowych, ich znaczenie z punktu widzenia poszanowania prawa do edukacji oraz prawa do zabawy i czasu wolnego. Warunki równoczesnego, synergetycznego respektowania tych praw są podstawą rozwoju osoby i zmiany społecznej.

Prawo do nauki i prawo do czasu wolnego – źródło społecznych i edukacyjnych funkcji Pałacu Młodzieży

Pomorskiego Centrum Edukacji

Pozaszkolne placówki oświatowo-wychowawcze jako elementy systemu oświatowego – Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, Dz. U. 2017 poz. 59, art. 2 ust. 3. kierują się z swojej działalności między innymi wskazaniem zawartymi w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz Konwencji o Prawach Dziecka. Spośród wszystkich praw zawartych w tych dokumentach o zasięgu światowym na potrzeby tego tekstu znaczące są dwa, a mianowicie prawo do nauki (art. 26 PDPC oraz 28 i 29 KoPD) oraz prawo do wypoczynku, czasu wolnego i uczestniczenia w kulturze (art. 24 i 27 PDPC i 31 KoPD) – M. Czerepaniak-Walczak M., *Pedagogika czasu wolnego: schole w szkole i poza szkołą* [w:] Winiarski R. (red) *Rekreacja i czas wolny*, Łośgraf, Warszawa 2011. To właśnie pozaszkolne placówki oświatowo-wychowawcze są w tej uprzywilejowanej sytuacji, że ich działalność zapewnia integrację poszanowania tych praw. Uczestnicy zajęć w Pałacu Młodzieży mają naturalną możliwość rozwijania wiedzy i umiejętności, talentów oraz zdolności umysłowych i fizycznych przy jednoczesnym uczestniczeniu w zabawach i zajęciach rekreacyjnych, stosownych do wieku, oraz uczestniczeniem w życiu społecznym kulturalnym i artystycznym w placówce i w środowisku. Integracja respektowania tych dwu praw w pozaszkolnej placówce oświatowo-wychowawczej jest niepowtarzalna w innych elementach systemu oświatowego, skupionych głównie na realizacji prawa do nauki. W placówce takiej jak Pałac Młodzieży zachowanie równowagi między nauką i zabawą, uczeniem się i rekreacją, rozwijaniem zdolności i talentów i uczestniczeniem w szeroko pojmowanej kulturze jest immanentnie wpisane w strukturę i organizację. Jest podstawą realizacji celów.

Nabiera to szczególnej wagi w sytuacji powszechności orientacji na doskonalenie i rozwój przez naukę, supremacji dydaktyki nad wychowaniem przez aktywne uczestniczenie, nastawienia na osiągnięcia mierzone wynikami testów i wystandaryzowanymi sprawnościami. Nie dziwi więc, że prawo do nauki w wielu krajach na świecie ma status obowiązku. W tych warunkach prawo do nauki nazywam prawem „twardym”, to znaczy takim, którego łamanie/nieprzestrzeganie traktowane jest jako przestępstwo i jest ścigane z urzędu. Do tej grupy zaliczam także takie prawa z Konwencji o Prawach Dziecka jak: prawo do życia, do nazwiska, do regularnych kontaktów z obojgiem rodziców i do wolności od przemocy. Uczęszczanie na zajęcia pozaszkolnej placówki oświatowo-wychowawczej odbywa się w czasie wolnym, jest dobrowolne dzięki czemu rozwijanie wiedzy i umiejętności, talentów oraz zdolności umysłowych i fizycznych jest rzeczywistym korzystaniem z prawa.

W odróżnieniu od „twardego” prawa do nauki, prawo do korzystania z czasu wolnego, to znaczy prawo do wypoczynku, do uczestniczenia w zabawach i zajęciach rekreacyjnych, stosownych do wieku dziecka, do nieskrępowanego uczestniczenia w życiu kulturalnym i artystycznym nazywam prawem „miękkim”. Do tej kategorii zaliczam te prawa, za łamanie których nie tylko nie grożą konsekwencje karne, ale ludzie nieprzestrzegający ich szczerą się swoimi „opiekunческими” albo „wychowawczymi” inicjatywami i osiągnięciami. W tej grupie praw zapisanych w KoPD mieści się prawo do prywatności, prawo do wyrażania własnych poglądów oraz prawo do informacji. Jest to także prawo będące przedmiotem analizy w tym tekście, to znaczy prawo do czasu wolnego, wypoczynku, rekreacji i zabawy. „Miękkosć” tego prawa wyraża się w jego lekceważeniu, a co najmniej sceptycyzmie dorosłych skupionych głównie na osiągnięciach szkolnych. Zajęcia w czasie wolnym przez wiele osób wciąż postrzegane są jak luksus, a niekiedy wręcz jak fanaberia, a pozostawienie dziecku, młodej osobie swobody w decydowaniu o treściach i formach aktywności traktowane jest jako przejaw zaniedbania wychowawczego. Nie dostrzega się tego, na co zwrócił uwagę Platon, że „dla prawodawstwa rozstrzygające znaczenie mają zabawy. Od nich bowiem zależy, czy prawa będą trwałe, czy nie. Jeżeli bowiem gry i zabawy będą ustanowione i ustalone tak, że ci sami ludzie bawią się zawsze tak samo w tych samych okolicznościach i w taki sam sposób i w tych samych rozrywkach znajdują zawsze przyjemność, wówczas pozostają nienaruszone również zarządzenia odnoszące się do poważnych spraw życia” – Platon, *Prawa*, PWN, Warszawa 1960, s. 288.

Oferta gospodarowania czasem przedstawiana przez Pałac Młodzieży – Pomorskie Centrum Edu-

kacji jest przykładem i dowodem integracji zabawy, rekreacji i uczenia się, w tym uczenia się pełnienia ról społecznych. Jest integracją respektowania praw człowieka i praw dziecka do zabawy i czasu wolnego oraz prawa do nauki. Integracja i komplementarność wskazanych dwu praw człowieka i praw dziecka, to znaczy prawa do nauki i prawa do czasu wolnego w pozaszkolnej placówce oświatowo-wychowawczej jest jej *proprietas*, jej cechą konstytutywną, co jest uwidocznione w specyfice treści i form jej pracy.

Specyfika zadań edukacyjnych w placówce wychowania pozaszkolnego w kontekście funkcji czasu wolnego

Placówki wychowania pozaszkolnego o charakterze oświatowo-wychowawczym, w tym pałace młodzieży, młodzieżowe domy kultury i ogniska pracy pozaszkolnej – Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. Dz.U. RP poz. 1606 – realizują swoje zadania w czasie wolnym, jakim dysponują ich uczestnicy po wypełnieniu obowiązków szkolnych i domowych i po zaspokojeniu potrzeb fizjologicznych niezbędnych z punktu widzenia życia i zdrowia. Zadania te są z jednej strony wyznaczone funkcjami czasu wolnego, z drugiej zaś potrzebami i interesem dzieci, młodzieży i dorosłych korzystających z oferty placówki. Zarówno treści i zakresy funkcji czasu wolnego jak i potrzeby i interesy osób i grup są ujęte w ramy wyznaczone przez warunki społeczne, wzory kultury oraz materialne możliwości funkcjonowania placówki. Tym, co jest nienaruszalne są fundamentalne cechy aktywności w czasie wolnym, a mianowicie: dobrowolność uczestniczenia, podmiotowe poczucie satysfakcji i niekomercyjność. Te atrybuty są podstawą doświadczania podmiotowego sprawstwa zgodnego z wyznawanymi wartościami oraz odwagi w wychodzeniu poza standardy.

Argumentowanie znaczenia placówek wychowania pozaszkolnego zagospodarowujących czas wolny wiąże się z przedstawianiem jego funkcji, czyli oczekiwanych i zakładanych rezultatów podejmowania aktywności satysfakcjonującej, dobrowolnej i niekomercyjnej. Wobec licznych koncepcji i kryteriów wyszczególniania funkcji czasu wolnego wskażę tylko wybrane uwzględniające specyfikę zajęć w pozaszkolnych placówkach oświatowo-wychowawczych. Klasyczne usystematyzowanie zawdzięczamy Aleksandrowi Kamińskiemu, który wyróżnił następujące funkcje:

a) wypoczynek, regeneracja; odnawianie sił fizycznych i psychicznych zużytych podczas wypełniania zajęć obowiązkowych, w codziennych formach aktywności człowieka,

b) zabawa, rozrywka: poprzez radosne uczestniczenie w atrakcyjnych zajęciach, czerpanie satysfakcji osobistej i doświadczanie dobra wspólnego istnieje szansa rozładowania napięć i szczęśliwego śmiechu.

c) rozwój zainteresowań, pasji i potrzeb poznawczych oraz doskonalenie sprawności i talentów w wybranych sferach życia,

d) rozwijanie aktywności społecznej; wchodzenie w autentyczne relacje wymiany, przejawianie postaw allocentrycznych, współdziałanie, okazywanie i doświadczanie wsparcia i pomocy innym ludzi, uczestniczenie w związkach i organizacjach realizujących określone idee społeczne, polityczne i/lub kulturalne – A. Kamiński, *Czas wolny i jego problematyka społeczno-wychowawcza*, Ossolineum, Wrocław 1965, s. 247.

Z punktu widzenia specyfiki pracy pozaszkolnych placówek organizujących edukację w czasie wolnym na uwagę zasługuje klasyfikacja sporządzona przez Mariana Grochocińskiego – M. Grochociński, *Przygotowanie dzieci do racjonalnego wykorzystania czasu wolnego*, WSiP, Warszawa 1979, s. 8. Wyróżnił on następujące funkcje czasu wolnego:

a) twórczą, która wyraża się w podejmowaniu takich czynności jak plastyka, fotografika, drama, muzykowanie, pisarstwo, rękodzielnictwo, uczestniczenie w ruchu amatorskim, projektowanie (w tym np. gier komputerowych), itp.,

b) percepcyjną, wyrażającą się w czytelnictwie, uczestniczeniu w spektaklach, koncertach, widowiskach i projekcjach filmowych, wizytach w muzeach i innych miejscach kontaktu z osiągnięciami kultury i nauki oraz ich twórcami,

c) rekreacyjną, polegającą na czynnym udziale w zajęciach sportowych, turystycznych, i tym podobnych sprzyjających regenerowaniu sił fizycznych i psychicznych,

d) uspołeczniającą, jej realizowanie odbywa się poprzez uczestniczenie w pracach organizacji społecznych o celach i zadaniach ukierunkowanych na łagodzenie napięć w bliskich i dalszych kręgach odniesienia oraz nawiązywaniu i podtrzymywaniu kontaktów koleżeńskich, przyjacielskich i towarzyskich,

e) szkodliwą, która uwidacznia się w zachowaniach odbiegających od przyjętych norm oraz utrudniających rozwój osoby i zmianę społeczną. Funkcja ta wzbudza szczególne zainteresowanie profesjonalnych i naturalnych wychowawców (rodziców i opiekunów). Szkodliwość zachowań w czasie wolnym uwidacznia się bowiem zarówno w wymiarze jednostkowym, osobowym jak i zbiorowym. W pierwszym z nich – w wymiarze osobowym – szkodliwymi sposobami wypełniania czasu są działania zagrażające życiu i zdrowiu fizycznemu, psychicznemu i duchowemu. Są to zwykle zachowania noszące znamiona uzależnień, których lista systematycznie się wydłuża. Obok tradycyjnie wymienianych, takich jak odurzanie się (alkoholem, narkotykami) i hazard znajdują się czynności związane z obsesyjną dbałością o własny wygląd (bigoreksja, tanoreksja) oraz z kompul-

sywnym korzystaniem z komputera i dostępu do internetu. Zachowania te nie tylko stanowią zagrożenie dla jednostek, ale i dla grup i zbiorowości, w których one funkcjonują. Wywołują bowiem zakłócenie ładu społecznego, zrywanie więzi osobowych oraz destrukcję dóbr materialnych i symbolicznych. W odniesieniu do otoczenia społecznego, naturalnego i materialnego szkodliwe zachowania przypierają postać opresji albo wandalizmu.

Zdawanie sobie sprawy z istnienia funkcji szkodliwej oraz jej realnych i potencjalnych zagrożeń wywołuje podejrzliwość wobec czasu wolnego w ogóle. W konsekwencji wielu rodziców i nauczycieli dokłada wysiłków, by radykalnie ograniczyć zasób czasu dzieci i młodzieży do własnej dyspozycji. Nie dostrzegają tego, że uczestniczenie w zajęciach Pałacu Młodzieży sprzyja łagodzeniu negatywnych oddziaływań formalnego systemu szkolnego, w tym doświadczaniu korzyści płynących z takich funkcji czasu wolnego jak:

a) kompensacyjna, wyrażająca się w zaspokajaniu potrzeb poznawczych, ludycznych i rekreacyjnych niedocenianych, a niekiedy wręcz zaniebawianych w środowisku rodzinnym i szkolnym. Obejmuje ona także te działania placówki, które wspierają rozwój osób i grup doświadczających depriwacji,

b) profilaktyczna, która sprzyja zapobieganiu, a niekiedy wręcz uprzedzaniu niekorzystnych wpływów oraz kształtowaniu odporności na pokusy „łatwości” osiągnięcia celów „skrótów”. Wysiłek wkładany w zajęcia w czasie wolnym jest źródłem satysfakcji i doświadczania poczucia odpowiedzialności. Ogranicza także konsekwencje doświadczanie nudy, odczucia pustki w efekcie braku podmiotowych zainteresowań, gdy codzienne otoczenie „oferuje zbyt mało i zbyt słabo pobudza” – R. Safranski, *Czas. Co czyni z nami i co my czynimy z niego*, przekł. B. Baran, Czytelnik, Warszawa 2017, s. 14.

c) terapeutyczna, polegająca na niwelowaniu, a co najmniej łagodzeniu oddziaływań negatywnych zjawisk i procesów na funkcjonowanie osoby. Aktywność w czasie wolnym sprzyja także swoistemu oczyszczaniu umysłu, emocji i rozładowaniu napięć cielesnych oraz odreagowaniu codziennych kłopotów, obniżeniu poziomu samotności.

Tym, co jest specyficzne dla tych funkcji jest wypełnianie przez nie wszystkich atrybutów czasu wolnego, to znaczy ich realizacja bazuje na dobrowolności przejawiania aktywności, doświadczanie przez osobę/grupę satysfakcji oraz brak komercyjności. Ponadto każdą z aktywności wolnoczasowych można w każdej chwili przerwać, bez ponoszenia konsekwencji. Odnosi się to także do przerywania, zaprzestania uczestniczenia z zajęciach organizowanych w pozaszkolnej placówce oświatowo-wychowawczej.

Poza wymienionymi funkcjami czasu wolnego realizowanymi w Pałacu Młodzieży jest jeszcze jedna specyficzna właściwość cechująca aktywność w tej placówce. Jest to otwartość oferty edukacyjno-ludyczno-rekreacyjnej na oczekiwania i potrzeby uczestników. Zarówno tych, którzy należą do poszczególnych grup i zespołów jak i ich rodziców i opiekunów. Programy pracy w placówce nie podlegają centralnemu ustaleniu. Ich treści i formy nie są podporządkowane ogólnym rygorom. Nie są więc stałe. Są aktualizowane, dostosowywane do potrzeb i zainteresowań dzieci i młodzieży. W każdej z pracowni, w każdej grupie uczestnicy mają możliwość nie tylko dobrowolnego udziału w wybranych zajęciach, ale także mogą inspirować i inicjować sytuacje, w których działają według własnych koncepcji, zaspokajać własne potrzeby i przeżywać stany zadowolenia. Mają też możliwość doświadczać rzeczywistej partycypacji w podejmowaniu decyzji dotyczących ważnych dla nich spraw i uczenia się odpowiedzialnego pełnienia ról społecznych.

Cechy sytuacji edukacyjnych w pozaszkolnej placówce oświatowo-wychowawczej

Interakcje społeczne i edukacyjne w czasie wolnym są realnym źródłem wiedzy i umiejętności w wybranym zakresie oraz postaw społecznych, inter- i intrapersonalnych. Jest to możliwe dlatego, że sytuacje te charakteryzują się następującymi cechami:

a/złożonością, co przejawia się w tworzeniu sekwencji działań będących źródłem wielowymiarowych doświadczeń nabywanych w interakcjach z ludźmi (nauczycielami, rówieśnikami, innymi uczestnikami placówki i osobami spoza niej), rzeczami (materialnym i symbolicznym wyposażeniem pracowni i placówki) oraz zjawiskami i procesami zachodzącymi w placówce i poza nią, w tym tradycją, obyczajami i rytuałami integrującymi społeczność placówki z jej środowiskiem lokalnym,

b/stałością, powtarzalnością w krótkich i długich interwałach czasowych. Cecha ta sprzyja doświadczeniu poczucia bezpieczeństwa, swoistego zadomowienia oraz utrwalaniu tradycyjnych wzorów zachowań. Jest uwidocznioma w codziennych i odświętnych obyczajach specyficznych dla grupy i dla całej placówki,

c/aktywizacją wszystkich uczestników interakcji edukacyjnych i społecznych, dawanie „podłogi” każdej osobie, możliwości wyrażenia własnych opinii i propozycji oraz pokazania własnego potencjału. Ta cecha wiąże się z jednej strony z uwzględnianiem w projektowaniu i organizowaniu pracy edukacyjnej pomysłów i inicjatyw wszystkich uczestników, co zwiększa aktualizację treści i form edukacji w placówce, uwzględnianie dynamiki przemian w poszczególnych obszarach

zbiorowego życia, z drugiej sprzyja zaangażowaniu i wzajemnemu zaufaniu osób i grup,

d/ atrakcyjnością, będącą źródłem podmiotowej satysfakcji. O tej cesze świadczy ilość i ranga zaspokajanych potrzeb uczestników,

e/ autentycznością, zgodnością z aktualnymi, rzeczywistymi stanami rzeczy i zjawisk. Sprzyja to doświadczeniu prawdziwości i użyteczności (czasem wprawdzie tylko doraźnej, chwilowej) wykonywanych zadań, nabywanych wiadomości i umiejętności, przeżywaniu satysfakcji z osiągniętych efektów i/lub namysłowi nad źródłami niepowodzeń.

Istotne jest to, że cechy te nie są rozłączne, nie mogą być traktowane wybiórczo. Wprost przeciwnie. Są one wzajemnie zintegrowane, co decyduje o synergii społeczno-edukacyjnego oddziaływania placówki. Sytuacje edukacyjne charakteryzujące się tymi cechami są podstawą uczenia się życia w zespole, poznawania i szanowania zasad współżycia społecznego w małej i dużej skali, pogłębiania wiedzy i umiejętności w wybranych dziedzinach oraz rozwijania sprawnościowego i emocjonalnego zaangażowania w aktywność twórczą, społeczną i kulturalną.

Bibliografia

Czerepaniak-Walczak M. *Efektywność wychowawcza placówki wychowania pozaszkolnego*, PWN, Warszawa-Poznań 1983

Czerepaniak-Walczak M., *Pedagogika czasu wolnego: schole w szkole i poza szkołą* [w:] Winiarski R. (red) *Rekreacja i czas wolny*, Łośgraf, Warszawa 2011

Grochociński M., *Przygotowanie dzieci do racjonalnego wykorzystania czasu wolnego*, WSiP, Warszawa 1979

Kamiński, *Czas wolny i jego problematyka społeczno-wychowawcza*, Ossolineum, Wrocław 1965

Konwencja o Prawach Dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r.

Platon, *Prawa*, PWN, Warszawa 1960

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, Paryż, 10 grudnia 1948 r.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. Dz.U. RP poz. 1606

Safranski R., *Czas. Co czyni z nami i co my czynimy z niego*, przekł. B. Baran, Czytelnik, Warszawa 2017

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, Dz. U. 2017

– *Prof. zw dr hab. Maria Czerepaniak-Walczak*
Wydział Humanistyczny
Instytut Pedagogiki
Uniwersytet Szczeciński

Książki pomagają w edukacji najmłodszych i mogą być świetnym materiałem do rozmów w domu i w trakcie lekcji. Ostatnio ważnym tematem stała się ekologia. O ochronie naszej planety musimy rozmawiać jak najwięcej! Każdy z nas jest za nią odpowiedzialny. Zacznijmy od plastiku...

Lekki, wytrzymały i wodoodporny. Wygodny w użyciu, otacza nas z każdej strony. Plastikowe torebki, łyżeczki, krzesła, doniczki, wazon, butelki, szczoteczki do zębów, mydelniczki, zabawki... W przeciętnym domu plastik jest wszędzie.. Czy jednak plastik jest naprawdę taki fantastyczny? Może już czas zacząć ograniczać jego używanie?

Skierowana do młodych czytelników, książka koreańskich autorów wprowadza ich w plastikowy świat. A to niestety świat pełen odpadów... Wynalezione w drugiej połowie XIX wieku pierwsze tworzywo sztuczne, bardzo szybko stało się popularne. Tanie i łatwe do wyprodukowania, wciąż udoskonalane, szybko wyparło naturalne materiały. Nic dziwnego... Bo plastikowe przedmioty są wygodne. Ich lekkość, niska cena sprawiają że większość ludzi używa ich na co dzień, bez cienia refleksji. A zużycie plastiku wciąż rośnie...."Teraz to ponad 300 milionów ton rocznie! Ta liczba jest przerażająca! Nasza planeta tonie w śmieciach. Niestety tylko mały procent tych odpadów jesteśmy w stanie odzyskać i użyć ponownie.. Plastik w ziemi rozkłada się od 100 to 1000 lat! Bli-

sko 8 milionów ton odpadów dostaje się do oceanów zagrażając morskim zwierzętom. W niektórych krajach już wprowadzono zakaz używania plastikowych torebek. Większość państw wciąż jednak nie chce się przyznać, że stoimy przed ekologiczną katastrofą... Dlatego trzeba o tym mówić i pisać!

„Plastik fantastik?“, to książka edukacyjna, w której czytelnicy zobaczą na schematach jak i z czego powstaje plastik, dowiedzą się o jego zaletach (np. w medycynie – jednorazowe rękawiczki, strzykawki, torby medyczne, kroplówki są bezpieczne i wykluczają ryzyko infekcji), ale i wadach. Szkodliwy czy pożyteczny?

Czy można go ograniczyć? „Autorzy odpowiedzą jak zacząć walczyć z plastikowym problemem i wytłumaczą, dlaczego tak ważna jest segregacja śmieci.

To świetna, dobrze wydana pozycja, która pozwala poznać i zrozumieć wagę problemu. Cieszy fakt, że prawa do książki (oryginalnie wydanej w Korei) sprzedano już do 11 państw. Ciekawie zilustrowana i napisana, uświadamia nie tylko dzieciom ważny problem, z którym powinniśmy

się zmierzyć. A zacząć należy oczywiście od siebie. Ograniczyć foliowe woreczki, plastikowe butelki, wybierać naturalne materiały, segregować i ...rozmawiać o tym z młodym pokoleniem. W domu i w szkole. Dlatego książkę polecam również nauczycielom. Może Wam posłużyć jako materiał do ciekawych zajęć w szkole.

Plastik fantastik?

tekst: EUN-JU KIM

ilustracje: JI-WON LEE

Wydawnictwo Babaryba, 2019

wiek: 5+

**Książkę poleca –
Monika Wilczyńska
(portal SzczecinCzyta.pl)**

KU DZIECKU⁽¹⁾

PROGRAM WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO

Barbara Bilewicz-Kuźnia, Teresa Parczewska

...łatwiej jest zniszczyć, czy wypaczyć talent dziecka, niż doprowadzić do jego rozkwitu...

Howard Gardner

wszystkim tym, którzy sprawiają, że talenty innych mogą rozkwiąć dedykujemy

Autorki

Wstęp

Aktualne, szybko postępujące przemiany cywilizacyjne implikują potrzebę modernizacji szkolnictwa, zasad oświatowych i teorii pedagogicznej. Pojawiają się nowe priorytety edukacyjne związane z zapewnieniem wysokiej jakości kształcenia każdej jednostki, modelu kształcenia lepiej dostosowanego do indywidualnych potrzeb i zdolności wychowanków, większej autonomii placówek, lepszego dostępu do edukacji dla najmłodszych dzieci oraz zwiększenia udziału rodziców w tym procesie.

Teoretycy pedagogiki podkreślają potrzebę edukacji promującej rozwój, która zakłada: koherencję celów wychowania i nauczania z celami rozwoju, koherencję oczekiwań dziecka i celów dorosłych, koherencję relacji pomiędzy nauczycielami, rodzicami i innymi członkami społeczności wychowującej¹.

W związku z tym, podstawą działań edukacyjnych staje się wiedza nauczyciela o właściwościach rozwojowych dziecka oraz umiejętność widzenia go jako

jednostki rozwijającej się w charakterystyczny dla siebie, indywidualny sposób. Nauczyciel wspierający rozwój dziecka już nie kieruje jego rozwojem, lecz w nim uczestniczy, a pomocny mu program jest strategią wielokierunkowej stymulacji aktywności dzieci i samego wychowawcy.

Nowa podstawa programowa wychowania przedszkolnego², obowiązująca w placówkach edukacyjnych od września 2009 roku otwiera przed nauczycielem i dziećmi nowe możliwości pracy: wyboru treści, miejsca, czasu, tempa i okoliczności uczenia się, rozumianego jako samodzielne gromadzenie doświadczeń i rekonstruowanie ich. A sam proces edukacyjny, który z założenia ma być skuteczny, przyjazny i nowoczesny, nie skupia się już tylko na zdolnościach intelektualnych dzieci i opanowywaniu przez nie wiedzy, ale przede wszystkim na odkrywaniu i pobudzaniu ich naturalnych uzdolnień i predyspozycji.

Treści zawarte w programie *KU DZIECKU*, zachęcają nauczyciela do pracy opartej na działaniu, indywidualizacji i różnicowaniu, zarówno sposobów pracy, jak i efektów końcowych, we wszystkich obszarach: społecznym, emocjonalnym, poznawczym i fizycznym. Program akcentuje wspieranie rozwoju dziecka, umożliwianie zaspokajania aktualnych jego potrzeb, dostosowywanie zadań do rozpoznanego poziomu rozwojowego. Zgodnie z intencją programu i jego podstawą teoretyczną, jaką jest teoria konstrukttywizmu oraz koncepcja inteligencji wielorakich Howarda Gardniera, dzieci podejmując zadania, kierują się osobistymi motywami i potrzebami, mają swobodę w wyborze zadań (rodzaju, czasu trwania, partnera) oraz rozumieją użyteczność celu działania.

Podstawową metodą badawczą, pozwalającą nauczycielowi przeprowadzać diagnozę edukacyjną jest obserwacja, a pomocnym narzędziem badawczym jest umieszczony w programie *Kwestionariusz Zdolności i Osiągnięć Dziecka*. Do programu dołączono również inne narzędzia badawcze konstrukcji własnej zawarte w aneksie, które pomogą nauczycielowi w bardziej wnikliwej diagnozie zdolności, zainteresowań i osiągnięć dziecka oraz podano przykłady narzędzi standaryzowanych wraz z bibliografią. Mając na uwadze strategiczny priorytet edukacyjny MEN, jakim jest upowszechnienie edukacji przedszkolnej, szczególnie na terenach wiejskich, gdzie utrudniony

jest dostęp do realizacji zajęć terenowych, dołączono 5 demonstracyjnych felietonów edukacyjnych zrealizowanych w Redakcji Audycji dla Dzieci i Młodzieży TVP1 w ramach programu edukacyjnego *Jedynkowe Przedszkole*³. Placówki przedszkolne po uzyskaniu zgody TVP1 mogą włączyć cały pakiet felietonów do swojej działalności edukacyjnej.

Fotografie umieszczone w programie są efektem obserwacji i doświadczeń autorek zdobytych podczas wyjazdów szkoleniowo-edukacyjnych do różnych placówek przedszkolnych w Anglii i we Włoszech.

Naszym zamierzeniem było stworzenie programu, który pozostawiałby nauczycielowi i dzieciom dużą autonomię oraz byłby środkiem wielopłaszczyznowej stymulacji aktywności.

Żywimy nadzieję, że program będzie inspiracją do takich twórczych działań.

Autorki

Podstawy teoretyczne programu

Podstawą teoretyczną programu *KU DZIECKU* jest koncepcja inteligencji wielorakich Howarda Gardnera, której praktyczną implikacją edukacyjną jest kształcenie i wychowanie skoncentrowane na jednostce, jej zdolnościach i zainteresowaniach oraz konstrukttywizm, jako teoria wiedzy, poznawania i uczenia się.

W świetle teorii Howarda Gardnera ludzie różnią się między sobą profilem inteligencji, która ma charakter złożony, wieloraki, której różne aspekty ujawniają się w procesie rozwiązywania problemów.

Intelekt, w rozumieniu Howarda Gardnera ma wieloraką naturę, a inteligencja jest zdolnością rozwiązywania problemów lub tworzenia produktów, które mają konkretne znaczenie w danym środowisku, kontekście kulturowym, czy społecznym; umiejętnością pozwalającą jednostce, która chce osiągnąć zamierzony cel, znaleźć najbardziej odpowiednią drogę do niego prowadzącą. Howard Gardner jest zdania, iż poznawczą kompetencję, czy sprawność człowieka lepiej opisuje się w kategoriach zróżnicowanego zbioru zdolności, talentów czy umiejętności, zwanych inteligencjami. Według autora inteligencja to pewien potencjał biopsychiczny. Nie jest ona określonym czynnikiem, jest zbiorem wielu różnych, niezależnych od siebie zdolności, dlatego badacz ów potencjał przedstawia jako inteligencje wielorakie.

W teorii Howarda Gardnera za podstawę przyjmuje się istnienie u każdej jednostki wielu różnych inteligencji, które w programie *KU DZIECKU* są określane mianem zdolności. Wyróżnia się zdolno-

ści: **słowno-językowe (lingwistyczne), wizualno-przestrzenne, muzyczne, cielesno-kinestetyczne, logicznomatematyczne, interpersonalne, intrapersonalne, przyrodnicze oraz egzystencjalne**⁴.

Każda inteligencja opiera się na potencjale biologicznym, który określają czynniki genetyczne, a ostatecznie wyraża się w postaci będącej skutkiem wzajemnych oddziaływań tych czynników i czynników środowiskowych⁵. Małe dziecko według Howarda Gardnera tworzy sobie teorie i koncepcje działania świata, zarówno świata fizycznego, jak i świata ludzi. Wówczas rozwijają się u niego zaczątki znajomości podstawowych systemów symbolicznych – języka, liczb, muzyki, przedstawień graficznych i malarskich. Przystawianie tych systemów odbywa się bez formalnego, bezpośredniego udziału nauczyciela. Dzieci rozwijają te umiejętności w głównej mierze wchodząc w spontaniczne interakcje z otaczającym światem⁶, zauważają i odbierają różne formy informacji kulturowych, mają przy tym odmienne potrzeby i przystosowują treść przekazów do różnych struktur motywacyjnych i poznawczych, dlatego też w procesie edukacyjnym należy brać pod uwagę te czynniki rozwojowe⁷.

Zdaniem Howarda Gardnera, w przedszkolu i pierwszych klasach szkoły podstawowej nauczanie powinno być skoncentrowane na odkrywaniu przez dziecko własnych predyspozycji. Dziecko, będące w okresie najbardziej dynamicznego rozwoju, jakim jest wiek przedszkolny, może odkryć coś, co je szczególnie zainteresuje i będzie zgodne z jego potrzebami, ujawnić zdolności i zainteresowania, które będzie rozwijać w przyszłości w szkole, pracy i w życiu codziennym. Konkludując, Howard Gardner uznaje, że celem szkoły powinno być rozwijanie różnych rodzajów inteligencji, kształtowanie zainteresowań, które odpowiadają konkretnemu spektrum inteligencji każdego z uczniów. Edukacja powinna być zorganizowana w taki sposób, by nauczyciele mogli jak najlepiej poznać, zrozumieć i pomóc rozwinąć możliwości dziecka⁸. Gdy nauczyciel oceni możliwości dziecka, istotne jest również poznanie jego stylu poznawczego lub stylu działania, dlatego też niebagatelna jest organizacja przestrzeni edukacyjnej, bogatej w inspirujące i absorbujące uwagę materiały.

W programie *KU DZIECKU* pojęcie inteligencji wielorakich zostało zastąpione pojęciami zdolności i zainteresowania. Jest to celowe zamierzenie, którego istotą jest budowanie w opinii nauczycieli, rodziców i osób z szerszego kręgu oddziaływań, pozytywnej, ale szerszej konotacji pojęcia inteligencja, czego istotą jest spojrzenie na dziecko przez pryzmat jego zdolności, a nie jego braków lub uchybień w postępowaniu. Ideą przewodnią i filozofią w realizacji programu jest to, by dostrzegać w dziec-

ku wszystko to, co ono już osiągnęło, szeroko, wielopłaszczyznowo patrzeć i interpretować jego rozwój, mając na uwadze jego skokowy charakter oraz poszanowanie dla indywidualności dziecka. Zależy nam, by nie podkreślać roli czynników poznawczych, kojarzących się z kształceniem intelektu, edukacją, ale spojrzeć na rozwój dziecka wieloaspektowo, uwzględniając jego aktywność w sferze fizycznej, poznawczej, emocjonalnej i społecznej.

Ideą przewodnią programu *KU DZIECKU* jest skoncentrowanie się na indywidualnym rozwoju dziecka. Priorytetem jest odkrywanie wielorakich, indywidualnych zdolności i zainteresowań dzieci, pobudzanie ich, wzmacnianie, rozwijanie ze szczególnym uwzględnieniem naturalnej aktywności dzieci i zdolności rozwiązywania problemów.

Program opiera się na założeniu, iż nie wszystkie dzieci mają takie same zainteresowania i zdolności, jak również nie wszyscy nauczyciele uczą w ten sam sposób, a wykorzystując współczesne osiągnięcia psychopedagogiczne, należy uwzględniać dostrzegalne w praktyce edukacyjnej różnice indywidualne między dziećmi już na pierwszym szczeblu, czyli w edukacji przedszkolnej. Program jest przeznaczony do pracy z dziećmi będącymi na różnej ścieżce rozwoju, dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych, dziećmi prawidłowo i harmonijnie rozwijającymi się oraz dziećmi o szczególnych lub ponadprzeciętnych wymaganiach edukacyjnych i wychowawczych. Zgodnie z teorią Howarda Gardnera wczesne ustalenie uzdolnień może bardzo pomóc w doborze doświadczeń korzystnych dla dziecka, ale równie ważne jest ustalenie słabych punktów dziecka⁹.

Nauczyciele wykorzystujący program *KU DZIECKU* powinni patrzeć na dziecko zawsze pozytywnie, przez pryzmat jego zdolności, ujmowanych egalitarnie, jako właściwe wszystkim dzieciom, jak również elitarnie, gdy jawią się one u niektórych jako uzdolnienia specjalne. Rolą nauczyciela w świetle koncepcji Howarda Gardnera jest bycie rozumnym "specjalistą od oceniania", a jego zadaniem jest jak najlepsze zrozumienie zdolności i zainteresowań swoich podopiecznych, świadomy dobór programu, metod i środków nauczania oraz organizacja przestrzeni edukacyjnej, która najbardziej odpowiadałaby poszczególnym, odmiennym jednostkom¹⁰.

Howard Gardner podkreśla ważność innych osób zaangażowanych w rozwój dziecka, osoby takie to pośrednicy pomiędzy dzieckiem a programem nauki oraz szkołą, w tym przypadku przedszkolem a społecznością. W koncepcji programowej takimi osobami będą specjaliści, tacy jak pedagog, psycholog, logopeda, lekarz, pracownicy or-

ganów nadzoru, rodzice i inni przedstawiciele społeczności z przestrzeni rozwoju dziecka.

Kluczowe dla programu *KU DZIECKU* pojęcia **zdolności** i **zainteresowań** ujmowane są następująco:

Zdolność według Bolesława Hornowskiego to indywidualna właściwość osobowości człowieka, której nie można sprowadzać do wykształconych nawyków, ale dzięki której można kształtować różnego rodzaju nawyki, sprawności i umiejętności¹¹. Zdaniem Władysława Puśleckiego na ogół przez **zdolność** rozumie się predyspozycje psychiczne umożliwiające łatwą, sprawną oraz skuteczną realizację czegoś¹². Zdolności mogą być wszechstronne bądź w jakiejś dziedzinie. Jak podaje Wiesława Limont problem zdolności można rozpatrywać pod kilkoma względami, wyróżnia się bowiem różne rodzaje zdolności (zdolności ogólne, uzdolnienia kierunkowe, zdolności twórcze)¹³. Rozumienie znaczenia pojęcia zdolności jest szczególnie istotne dla praktyki pedagogicznej, podobnie jak rozumienie związków i zależności pomiędzy pojęciami zdolności, a uzdolnienia.

Uzdolnienie definiowane jest jako swoisty układ zdolności warunkujących ponadprzeciętny poziom wykonywania jakiegoś rodzaju działalności, na przykład: naukowej, literackiej, technicznej, sportowej czy organizacyjnej¹⁴.

Wiesława Limont uzupełnia tę definicję twierdząc, że posiadane przez kogoś uzdolnienia są równoznaczne z osiąganiem przez niego wyraźnie ponadprzeciętnych rezultatów w danej dziedzinie aktywności, wymagającej nie tylko wykonywania operacji elementarnych (co umożliwiają zdolności), lecz także włączenia tych operacji w zorganizowaną sekwencję działań o wyższym stopniu złożoności¹⁵.

Współcześnie jedną z najbardziej popularnych definicji, która doczekała się zapisu prawnego w Stanach Zjednoczonych jest definicja Marlanda: *uzdolnione i utalentowane dzieci to te, które zostały zidentyfikowane przez osoby o odpowiednich kwalifikacjach jako te, które mają predyspozycje do wybitnych osiągnięć*¹⁶. Uzdolnienia mogą obejmować następujące obszary: ogólne zdolności intelektualne, specyficzne zdolności akademickie, twórcze lub produktywne myślenie, zdolności przywódcze, zdolności artystyczne, zdolności psychomotoryczne¹⁷.

Zainteresowanie, według Antoniny Guryckiej to ukierunkowana aktywność poznawcza, posiadająca określone nasilenie. Przybiera ona postać wybiórczego stosunku do otaczającego świata, wyrażającego się w dostrzeganiu – pośród innych – określonych problemów, zjawisk czy procesów; w dążeniu do ich zbadania, poznania, rozwiązania oraz w przeżywaniu uczuć pozytywnych i negatywnych, związanych z posiadaniem

lub brakiem wiedzy, z rozwiązywaniem lub niemożnością rozwiązania problemu¹⁸. Proces kształ-

[? ⇒ □□□] x N ⊕

Poszczególne symbole oznaczają:

? – problem, wobec którego stawiamy dziecko,

⇒ – wskazówka, której mu udzielamy,

□□□ – samodzielne rozwiązywanie problemu,

+ – pozytywny poznawczo wynik pracy dziecka,

⊕ – fakt nasycenia tego wyniku społeczną aprobatą,

towania się zainteresowań według Antoniny Guryckiej przedstawia się następująco:

x N – proces należy powtarzać tak długo, aż zjawia się dowody na nowe zainteresowanie¹⁹.

Ogólne zasady postępowania pedagogicznego w programie *KU DZIECKU* oparte są na konstruktywistycznym podejściu pedagogicznym, według którego dziecko uczy się w interakcji z otoczeniem, buduje własną wiedzę, nie rejestrując jedynie informacji i nowych danych, lecz budując struktury wiedzy z dostępnych informacji²⁰. Niezwykle istotne w tym procesie jest to, że dziecko wchodzi w interakcje ze światem zewnętrznym, poznaje rzeczy, ich właściwości, działa, dokonuje przekształceń, dlatego też kluczowa jest w przedszkolu organizacja przestrzeni edukacyjnej pod postacią ośrodków zainteresowań. Dzieci wspólnie z nauczycielem (angażując również rodziców), budują tę przestrzeń. Dzięki temu mają poczucie, że ich zdanie, potrzeby i wytwory są ważne i czynnie uczestniczą w śledzeniu procesu rozwoju.

Dziecko poznaje przedmioty poprzez zmysły, a przez to aktywizują się u niego podstawowe i złożone operacje umysłowe. Działania te początkowo mają charakter zewnętrzny, lecz w toku powtarzania schematów i gromadzenia różnorodnych doświadczeń stają się bardziej uwewnętrznione, zostają zasymilowane do istniejącego systemu wiedzy. Dziecko poprzez swoją aktywność konstruuje trzy rodzaje wiedzy: **fizyczną** (wiedza o przedmiotach), **logiczno-matematyczną** (operacje umysłowe dokonywane podczas działań na przedmiotach) i **społeczną** (gdzie podstawą są interakcje społeczne). W toku działań występuje twórcza konfrontacja różnych punktów widzenia i uczenie się od innych. Podkreśla to Lew S. Wygotski, który jest zdania, iż dzięki interakcjom z dorosłymi i rówieśnikami dziecko ma możliwość obserwowania i naśladowania innych i w ten sposób rozwija w sobie wyższe funkcje umysłowe²¹. Kluczową staje się więc rola kompetentnego rówieśnika lub dorosłego, który inspiruje, zachęca, dzięki któremu dziecko jest w stanie wykonać zadania wykraczające poza strefę jego aktualnego rozwoju.

Podejście konstruktywistyczne implikuje zasady pedagogiczne, spośród których najważniejsze to:

- tworzenie sytuacji edukacyjnych o dwojakim charakterze (organizowania sytuacji inspirujących do gromadzenia doświadczeń – gdzie nauczyciel jest obserwatorem i organizowaniu przez nauczyciela sytuacji bardziej formalnych – gdzie nauczyciel jest inicjatorem działań dzieci) stanowiących wyzwanie dla dziecka, wywołujących skuteczne zdziwienie, refleksję, ciekawość, konflikty poznawcze, motywujące do skonfrontowania wiedzy w krytycznym badaniu;

- angażowanie dzieci w proces rozwiązywania problemów i sytuacji trudnych, umożliwiające dzieciom posługiwanie się różnymi sposobami porządkowania doświadczeń i tworzenia obrazu świata;

- tworzenie okazji do podejmowania przez dzieci działań o charakterze badawczym;

- występowanie nauczyciela w roli współuczestnika dziecięcych działań, zabaw, aktywnego obserwatora, który poznaje dziecięcy sposób myślenia, mądrze inspiruje i stymuluje rozwój dzieci.

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Zgodnie z *Podstawą programową wychowania przedszkolnego* nadrzędnym zadaniem placówek i oddziałów przedszkolnych oraz innych form wychowania przedszkolnego jest stymulowanie rozwoju i edukacja dziecka. Jest ono możliwe i dokonuje się w ramach różnorodnych oddziaływań, pochodzących z zewnątrz (od rodziców, rodzeństwa, rówieśników, nauczycieli), jak i działań podejmowanych przez jednostkę. Umiejętna stymulacja pedagogiczna to pomoc w jak najpełniejszej realizacji możliwości rozwojowych, które zmieniają się w ciągu życia: maleją na skutek zaniedbań środowiskowych bądź wzrastają, gdy wspomaganie szczególnie im sprzyja.

Stymulowanie rozwoju dziecka jest ściśle związane z celami kształcenia i wychowania. Cele odnoszą się do wychowanków i opisują zmianę, jaką chcemy w nich uzyskać. Z uwagi na to, iż punkt wyjścia tej zmiany jest różny (każde dziecko jest inne), zwykle odnosimy je do zmian końcowych²².

*Podstawa programowa*²³ wyznacza następujące cele wychowania przedszkolnego:

1. wspomaganie dzieci w rozwijaniu uzdolnień oraz kształtowanie czynności intelektualnych potrzebnych im w codziennych sytuacjach i w dalszej edukacji;

2. budowanie systemu wartości, w tym wychowywanie dzieci tak, żeby lepiej orientowały się w tym, co jest dobre, a co złe;

3. kształtowanie u dzieci odporności emocjonalnej koniecznej do racjonalnego radzenia sobie w nowych i trudnych sytuacjach, w tym także do łagodnego znoszenia stresów i porażek;

4. rozwijanie umiejętności społecznych, które są niezbędne w poprawnych relacjach z dziećmi i dorosłymi;

5. stwarzanie warunków sprzyjających wspólnej i zgodnej zabawie oraz nauce dzieci o zróżnicowanych możliwościach fizycznych i intelektualnych;

6. troska o zdrowie dzieci i ich sprawność fizyczną; zachęcanie do uczestnictwa w zabawach i grach sportowych;

7. budowanie dziecięcej wiedzy o świecie społecznym, przyrodniczym i technicznym oraz rozwijanie umiejętności prezentowania swoich przemyśleń w sposób zrozumiały dla innych;

8. wprowadzenie dzieci w świat wartości estetycznych i rozwijanie umiejętności wypowiedzania się poprzez muzykę, małe formy teatralne oraz sztuki plastyczne;

9. kształtowanie u dzieci przynależności społecznej (do rodziny, grupy rówieśniczej i wspólnoty narodowej) oraz postawy patriotycznej;

10. zapewnienie dzieciom lepszych szans edukacyjnych poprzez wspieranie ich ciekawości, aktywności i samodzielności, a także kształtowanie tych wiadomości i umiejętności, które są ważne w edukacji szkolnej.

W literaturze przedmiotu wskazuje się na następujący układ (kolejność) celów:

- rozwój osobowości,
- kształtowanie postaw i świata wartości,
- kształtowanie światopoglądu,
- przygotowanie do samorozwoju,
- wyposażenie w sprawności i wiadomości.²⁴

Cele kształcenia i wychowania zawarte w programie KU DZIECKU zostały uporządkowane według dziewięciu kategorii, odnoszących się do rozwijanych obszarów zdolności dziecka. Mianowicie:

I. Cele z obszaru zdolności słowno-językowych (lingwistycznych):

- rozwijanie języka pod względem komunikacyjnym, gramatycznym i słownikowym oraz mowy związanej, a w szczególności wiedzy o regułach języka i umiejętności ich stosowania, zdolności do rozróżniania sposobów mówienia, zależnie od rodzaju rozmowy i sytuacji mówienia, zdolności poznawczych, od których zależy budowanie znaczeń i odkrywanie znaczeń wypowiedzi rozmówcy, zdolności nawiązywania i podtrzymywania interakcji za pomocą środków językowych i niejęzykowych, zdolności posługiwania się rytualnymi znakami przy uczestniczeniu w obrzędach grupy, zdolności społecznych wyróżniających się w uzgadnianiu relacji między mówiącymi,

- zachęcanie do działań twórczych werbalnych i niewerbalnych (układanie rymowanek i krótkich

wierszy, tworzenie i opowiadanie historyjek, swobodne interpretowanie przysłów i powiedzeń).

II. Cele z obszaru zdolności wizualno-przestrzennych:

- tworzenie warunków do rozwijania wyobraźni i myślenia przestrzennego poprzez rysowanie, malowanie, lepienie, konstruowanie,

- zachęcanie do projektowania i wykonywania prostych urządzeń i obiektów, budowania modeli wizualnych (map, schematów, planów różnych miejsc: części pokoju, całego pomieszczenia, domu, przedszkola, ogrodu, placu zabaw),

- pomaganie dzieciom w orientowaniu się w przestrzeni, w poznawaniu słownictwa koniecznego do zrozumienia i opisywania lokalizacji w przestrzeni (przed, za, z lewej strony, z prawej strony, w środku).

III. Cele z obszaru zdolności muzycznych:

- rozwijanie muzykalności dzieci,
- zachęcanie do spostrzegania i odróżniania zjawisk akustycznych w przyrodzie i otoczeniu (klakson samochodu, pianie koguta, szczekanie psa, szum wiatru, itp.) oraz dźwięków instrumentów o określonej i nieokreślonej wysokości brzmienia,

- doskonalenie koncentracji uwagi i pamięci muzycznej,

- zachęcanie dzieci do swobodnych inwencji ruchowych inspirowanych piosenką lub akompaniamentem,

- uwrażliwianie dzieci na różne elementy muzyki i jego zmiany, czas wybrzmiewania dźwięków i trwanie pauzy, rytm, dynamika i metrum, wysokość i barwa dźwięków, artykulacja, struktura utworu),

- rozwijanie wyobraźni muzycznej,
- tworzenie sytuacji edukacyjnych zachęcających do układania i śpiewania piosenek, gry na instrumentach,

- zapoznavanie z muzyką, pieśniami i tańcami ludowymi innych krajów.

IV. Cele z obszaru zdolności cielesno-kinestetycznych:

- wspomaganie harmonijnego rozwoju dziecka,

- kształtowanie psychomotoryki,

- kształtowanie estetyki ruchu,

- tworzenie warunków do wyrażania emocji za pomocą ciała,

- zachęcanie do systematycznego uprawiania sportu i rekreacji,

- kształtowanie nawyków prozdrowotnych,

- zapewnianie warunków do harmonijnego rozwoju fizycznego i psychicznego.

V. Cele z obszaru zdolności logiczno-matematycznych:

- rozwijanie zdolności porównywania, porządkowania, przyporządkowywania w działaniu praktycznym,
- tworzenie warunków do kształtowania pojęć: zbioru, liczby, wielkości, ciężaru, czasu oraz dostrzegania związków przyczynowo-skutkowych,
- rozwijanie myślenia operacyjnego w zakresie ustalania stałości ilości nieciągłych, przy wyznaczaniu konsekwentnych serii, stałości masy, długości, objętości cieczy,
- rozwijanie odporności emocjonalnej.

VI. Cele z obszaru zdolności interpersonalnych:

- kształtowanie otwartości na drugiego człowieka, umiejętności dostrzegania różnic między ludźmi,
- kształtowanie umiejętności odczytywania emocji, intencji i pragnień innych osób, rozumienia innych i współodczuwania,
- zachęcanie do nawiązywania, kształtowania i utrzymywania zróżnicowanych kontaktów społecznych z osobami pełnosprawnymi i niepełnosprawnymi, z ludźmi innych narodowości i wyznań,
- zapoznawanie ze sposobami efektywnego komunikowania się i rozwiązywania sytuacji trudnych,
- kształtowanie umiejętności twórczej współpracy w grupie.

VII. Cele z obszaru zdolności intrapersonalnych:

- zachęcanie do poznawania własnych uczuć i emocji oraz rozumienia na ich podstawie własnego zachowania i kierowania nim,
- rozpoznawanie i nazywanie uczuć pozytywnych i negatywnych (u siebie i innych osób),
- zachęcanie do poznawania samego siebie (mocnych i słabych stron),
- umacnianie wiary we własne możliwości, budowanie pozytywnego obrazu siebie i samooceny.

VIII. Cele z obszaru zdolności przyrodniczych:

- zachęcanie do dostrzegania i rozwiązywania problemów przyrodniczych, dzielenia się spostrzeżeniami, do interpretowania zjawisk występujących w poszczególnych porach roku,
- * pomaganie w rozumieniu zjawisk i zależności zachodzących w przyrodzie (łańcuch pokarmowy, zamarzanie wody, topnienie lodu, szron, szadź, tęcza),
- tworzenie warunków do samodzielnego poznawania rzeczywistości przyrodniczej poprzez obserwowanie, eksperymentowanie, odkrywanie,
- wdrażanie do wykonywania prostych czynności pielęgnacyjnych związanych z uprawą roślin i hodowlą zwierząt,

- zaznajamianie z wybranymi ekosystemami oraz wybranymi gatunkami roślin i zwierząt będących pod ochroną,
- zaznajamianie z budową wybranych gatunków roślin i zwierząt żyjących w środowiskach wodnych i lądowych,
- zachęcanie do dokarmiania zwierząt w okresie zimowym,
- kształtowanie umiejętności prowadzenia kalendarza pogody, posługiwania się symbolami,
- pomaganie w dostrzeganiu piękna przyrody, kształtowanie więzi emocjonalnej z przyrodą,
- zachęcanie do kolekcjonowania materiałów przyrodniczych,
- wdrażanie do zachowywania szczególnej ostrożności w stosunku do zwierząt i roślin nieznanych,
- zachęcanie do otaczania się zielenią ze względów zdrowotnych i estetycznych, projektowania jej doboru,
- przewidywanie skutków zanieczyszczenia gleby, wody i powietrza,
- zachęcanie do podejmowania różnorodnych działań na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego,
- rozwijanie poczucia odpowiedzialności i troski o najbliższe otoczenie.

IX. Cele z obszaru zdolności egzystencjalnych:

- wzbudzanie zainteresowania życiem na Ziemi i poza nią,
- zapoznawanie z dziejami życia na Ziemi,
- zachęcanie do interpretowania świata,
- kształtowanie moralności religijnej (zwracanie uwagi na bycie dobrym dla innych ludzi, rodziców, rodzeństwa, rówieśników, a także dla zwierząt),
- tworzenie okazji do uczestnictwa dzieci w inscenizacjach o charakterze religijnym,
- zachęcanie do dyskursu na tematy religijne,
- wzbogacanie wiedzy, umiejętności i nawyków religijnych,
- rozwijanie postawy opiekuńczej wobec wszystkiego, co wymaga pomocy człowieka,
- kształtowanie umiejętności rozpoznawania dobra i zła,
- uwrażliwianie na inność (niwelowanie uprzedzeń, stygmatyzacji i stereotypów),
- rozwijanie postawy przywiązania do tradycji rodzinnych i narodowych,
- kształtowanie świadomości walorów innych kultur i szacunku do własnych rdzennych wartości,
- przekazywanie wartości uniwersalnych (szacunek dla życia, pracowitość, sprawiedliwość, punktualność, prawdomówność, uczynność, przyjaźń, koleżeństwo, wzajemna pomoc, bezinteresowność, piękno),
- kształtowanie umiejętności wychodzenia poza siebie i tworzenia obrazu samego siebie, zdolności patrzenia na siebie oczami innych.

Treści edukacyjne

Obszary działalności edukacyjnej przedszkola ²⁵	Treści edukacyjne	Rodzaje rozwijanych zdolności	Oczekiwane umiejętności i wiadomości dziecka ²⁶
<p>I. Kształtowanie umiejętności społecznych dzieci: porozumiewanie się z dorosłymi i dziećmi, zgodne funkcjonowanie w zabawie i w sytuacjach zadaniowych</p>	<p>W rodzinie: kontakty i więzi emocjonalne w rodzinie, wzajemne relacje, świat życia codziennego dziecka (choroba lub niepełnosprawność, zaniedbywanie i przemoc, odseparowanie od rodziców wskutek rozwodu, separacji, choroby, emigracji, umieszczenie poza rodziną, życie w trudnych warunkach, doświadczanie biedy i rozpadu rodziny, osamotnienie); używanie zwrotów grzecznościowych, sztuka prowadzenia dialogu, umiejętność słuchania, nazywanie i wyrażanie uczuć (radość, smutek, złość, strach, gniew), kierowanie emocjami, ukrywanie uczuć, zachowania prospołeczne: okazywanie zainteresowania problemami innych, wzajemna pomoc, sposoby rozwiązywania konfliktów, szacunek dla osób starszych, komunikowanie się z osobami chorymi i niepełnosprawnymi, egoizm i altruizm, przestrzeganie zasad i reguł ustalonych w rodzinie, dzielenie się obowiązkami.</p> <p>W przedszkolu: pracownicy przedszkola, imię i nazwisko, adres przedszkola, rówieśnicy i ich imiona, koleżeństwo i przyjaźń, emocje pozytywne (miłość, sympatia, szacunek, zaufanie, przywiązanie, podziw, radość, wdzięczność, współczucie) i negatywne (złość, niechęć, zazdrość, gniew, lęk, rozczarowanie, nieufność), dziecięce zmartwienia, wspólna zabawa i praca, prawo do <i>imności</i>, tolerancja, nieśmiałość, sukcesy i porażki, prawa i obowiązki przedszkolaka, reguły obowiązujące społeczność grupową, współdziałanie i współpraca, obowiązki dyżurne-</p>	<p>interpersonalne, intrapersonalne, słowno-językowe</p>	<p>1) obdarza uwagę dzieci i dorosłych, aby rozumieć to, co mówią i czego oczekują, grzecznie zwraca się do innych w domu, w przedszkolu, na ulicy;</p> <p>2) przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej (stara się współdziałać w zabawach i w sytuacjach zadaniowych) oraz w świecie dorosłych;</p> <p>3) w miarę samodzielnie radzi sobie w sytuacjach życiowych i próbuje przewidywać skutki swoich zachowań;</p> <p>4) wie, że nie należy chwalić się bogactwem i nie należy dokuczać dzieciom, które wychowują się w trudniejszych warunkach, a także, że nie należy wyszydzać i szykanować innych;</p> <p>5) umie się przedstawić: podać swoje imię, nazwisko i adres zamieszkania; wie komu można podawać takie informacje.</p> <p>Rozszerzony zakres wiadomości i umiejętności dziecka:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ma świadomość, że są różne rodziny i zna problemy, które mogą się w nich pojawić; – odtwarza w spontanicznej zabawie obserwowane zachowania społeczne; – komunikuje się z otoczeniem w czytelny dla niego sposób;

	<p>go, odpowiedzialność za siebie i innych, konsekwencje podejmowanych działań, samodzielność w różnych sytuacjach, utrzymywanie porządku, pomoc potrzebującym, zachowania empatyczne, dzielenie się z innymi, zasady komunikowania się z dorosłymi i rówieśnikami (werbalne i niewerbalne); rozwiązywanie sytuacji trudnych i konfliktów w grupie przedszkolnej, interakcje społeczne między dwoma grupami płciowymi oraz wzajemne typizacje.</p> <p>W innych środowiskach: sąsiedzi, znajomi, osoby obce, mieszkańcy Ziemi, sposoby porozumiewania się, zachowanie bezpieczeństwa w kontaktach z osobami obcymi, szukanie pomocy w sytuacjach zagrożenia, asertywność; komunikowanie się z przedstawicielami różnych instytucji i zakładów pracy (np. policjant, strażak, lekarz, pielęgniarka, ekspedientka), sposoby zachowania się w instytucjach i miejscach publicznych.</p>		<ul style="list-style-type: none"> – podejmuje zadania społeczne, pomaga innym na miarę swoich możliwości; – wykazuje się umiejętnością właściwego zachowania się w różnych miejscach i kontaktach z różnymi ludźmi.
<p>II. Kształtowanie czynności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych. Wdrażanie dzieci do utrzymywania ładu i porządku</p>	<p>Czynności samoobsługowe: właściwe zachowanie się przed, w trakcie i po posiłkach, samodzielne posługiwanie się sztućcami, zdejmowanie i ubieranie podstawowych części garderoby, zawiązywanie butów, rozpoznawanie swoich rzeczy wśród innych, chodzenie po schodach.</p> <p>Nawyki higieniczne i kulturalne: mycie rąk przed każdym posiłkiem i zębów po posiłkach, czynności higieniczne przy załatwianiu potrzeb fizjologicznych, właściwe korzystanie z przyborów toaletowych, czesanie włosów, dbanie o czystość nosa, uszu i paznokci, codzienna zmiana bielizny, ubiór odpowiedni do pogody, właściwe zachowanie podczas</p>		<ol style="list-style-type: none"> 1) umie poprawnie umyć się i wytrzeć oraz umyć zęby; 2) właściwie zachowuje się przy stole podczas posiłków, nakrywa do stołu i sprzęta po sobie; 3) samodzielnie korzysta z toalety; 4) samodzielnie ubiera się i rozbiera, dba o osobiste rzeczy i nie naraża ich na zgubienie lub kradzież; 5) utrzymuje porządek w swoim otoczeniu. <p>Rozszerzony zakres wiadomości i umiejętności dziecka:</p> <ul style="list-style-type: none"> – posługuje się sztućcami; – rozumie konieczność mycia zębów po posiłkach; – pamięta o myciu rąk przed każdym posiłkiem oraz po wyjściu z toalety.

	<p>kaszlu i kichania, korzystanie z serwetki podczas posiłków, estetyczne nakrywanie do stołu, brak pośpiechu podczas jedzenia, higiena pomieszczeń (odkurzanie, wietrzenie).</p> <p>Ład i porządek w otoczeniu: dbanie o porządek w swoim pokoju i sali przedszkolnej, wyrzucanie śmieci do kosza, układanie zabawek.</p>		
<p>III. Wspomaganie rozwoju mowy</p>	<p>Rozwijanie mowy powiązanej: spostrzeganie, rozpoznawanie przedmiotów i kojarzenie nazwy z przedmiotem, osób, czynności i zdarzeń, opisywanie przedmiotów, słuchanie i rozumienie wypowiedzi innych, swobodne i jasne formułowanie, wyrażanie swoich myśli i przeżyć w różnych sytuacjach, formułowanie różnych form wypowiedzi (pytania, prośby, rozkazy, zakazy, nakazy w zależności od sytuacji i autora wypowiedzi), prowadzenie i podtrzymywanie rozmowy, uczestniczenie w różnych sytuacjach komunikacyjnych, formułowanie komunikatów, krótkich przekazów informacyjnych, relacji przeżyć swoich i innych, sprawozdań; wdrażanie do komunikatywnych, wielozdaniowych wypowiedzi, łączenie zdań i równoważników w całość logicznie ze sobą powiązaną, nadawanie tytułów;</p> <p><i>praca z obrazkiem</i> prostym - jedno i wieloplanowym (wyróżnianie osób, i innych elementów obrazka, ich cech, czynności, emocji, czasu, miejsca akcji, wiązanie treści obrazka z rzeczywistością), odczytywanie wizualnych znaków zakazu i nakazu, samodzielnie tworzenie piktogramów, nadawanie tytułów;</p> <p><i>praca z historyjką obrazkową</i> (2-, 3-, 4-elementowe) – okre-</p>	<p>słowno-językowe, interpersonalne, intrapersonalne, twórcze</p>	<p>1) zwraca się bezpośrednio do rozmówcy, stara się mówić poprawnie pod względem artykulacyjnym, gramatycznym, fleksyjnym i składniowym;</p> <p>2) mówi płynnie, niezbyt głośno, dostosowując ton głosu do sytuacji;</p> <p>3) uważnie słucha, pyta o niezrozumiałe fakty i formułuje dłuższe wypowiedzi o ważnych sprawach;</p> <p>4) w zrozumiałym sposobie mówi o swoich potrzebach i decyzjach;</p> <p>5) słucha np. opowiadań, baśni i rozmawia o nich; interesuje się książkami.</p> <p>Rozszerzony zakres wiadomości i umiejętności dziecka:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zwraca uwagę na szczegółowe elementy obrazków i ilustracji tematycznych, zna strukturę opisu obrazków i opowiadań; - rozumie przekazy symboliczne zawarte na obrazkach i w tekstach literackich; - podejmuje próby samodzielnego tworzenia opowiadań, wierszy, historyjek, książek, formułuje treść do tytułu i tytuł do treści; - słucha, rozróżnia i interpretuje różne gatunki literackie (opowiadania, wiersze, legendy, baśnie, bajki).

ślanie różnic w wyglądzie ludzi, przedmiotów i czynności na obrazkach; łączenie obrazków według logicznego związku: przyczyna – następstwo – skutek, omawianie historyjek w kolejności obrazków i z utrudnieniami (brak obrazka, zmiana kolejności, od ostatniego obrazka); układanie historyjek obrazkowych w logiczne całości; tworzenie przez dzieci historyjek obrazkowych i tytułów;

praca z opowiadaniem – rozwijanie umiejętności dostrzegania struktury opowiadania i tworzenia dłuższej wypowiedzi zawierającej elementy tej struktury (cel, przedmiot, podmiot, warunki i okoliczności, sposoby i środki działania, osiągnięcia i skutki działania), wpływ cech postaci

na sposób jej postępowania; elementy formalne opowiadania: wstęp, rozwinięcie i zakończenie); różne formy aktywności inspirowane

opowiadaniem, tworzenie i nagrywanie opowiadań przez dzieci;

praca z zagadką – rozwiązywanie zagadek prostych, złożonych i tworzenie własnych; zagadki słowne, wizualne i słuchowe; uzasadnianie odpowiedzi na odgadniętą zagadkę (po czym poznałeś, że to jest...?, jak się domyśliłeś?);

praca z książką – oglądanie, opisywanie ilustracji, porównywanie treści dwu lub trzech ilustracji w tej samej książce, słuchanie treści różnych tekstów (legenda, bajki, baśnie itp.), rozpoznawanie ich, rozmowa na temat treści, zadania i zabawy związane z rozwijaniem rozumienia treści, kształtowanie umiejętności relacjonowania treści uwzględniając interpretację, krytyczna ocena różnych treści (książek), próby rozumie-

– rozróżnia różne rodzaje publikacji, interesuje się książkami i czasopismami;

– dokonuje analizy i syntezy słuchowej wyrazów.

nia treści symbolicznych i abstrakcyjnych;

praca z wierszem – słuchanie, rozumienie treści wierszy prostych i abstrakcyjnych, różne typy wierszy, poezja dla dzieci i tworzona przez dzieci, próby tworzenia i publikacji własnych wierszyków; odczytywanie najważniejszej myśli przekazów wizualnych i tekstowych.

Rozwijanie mowy pod względem ortofonicznym:

ćwiczenia narządów artykulacyjnych (mięśni narządów mowy, warg, języka, szczęk, podniebienia), ćwiczenia wymawiania głosek i ich połączeń, doskonalenie umiejętności wyrazistego mówienia;

ćwiczenia oddechowe (pogłębienie oddechu, rozruszanie przepony, wydłużenie fazy wydechowej, koordynacja między rytmem oddychania a strukturą wypowiedzi);

ćwiczenia rytmizujące (uwrażliwianie na rodzaj, tempo, rytm, natężenie głosu, intonację);

ćwiczenia słuchu fizjologicznego (porównywanie dźwięków i odgłosów, naśladowanie słyszanych głosów, dostrzeganie, różnicowanie i naśladowanie dźwięków otoczenia);

ćwiczenia słuchu fonematycznego (wyróżnianie, rozpoznawanie i powtarzanie głosek w nagłosie, wygłosie, śródgłosie, analiza i synteza słuchowa wyrazów, rymy, aliteracje).

Rozwijanie mowy pod względem słownikowo-gramatycznym:

dbanie o prawidłową budowę zdań, stosowanie prawidłowych form fleksyjnych (odmiana przez przypadki: dopełniacz i celownik rodzaju męskiego, końcówki, -a, -u, -owi; miejscownik r. męskiego, końcówki -e, -u, biernik r. męskiego,

	<p>celownik l. mnogiej, liczby, rodzaju, formy słowa osobowego, czas przeszły i przyszły, formy męskoosobowe -li i niemęskoosobowe -ły); wzbogacanie mowy w wyrażania określające relacje (przyimki, zaimki, w tym względne, spójniki); stosowanie prawidłowych konstrukcji składniowych zdania, równoważniki); uaktywnianie i wzbogacanie słownika czynnego ? gromadzenie słownictwa tematycznego, wyrazy bliskoznaczne, przeciwstawne, wyrażenia frazeologiczne i słowa występujące w stałych związkach, np. biały jak ...</p>		
<p>IV. Wspieranie dzieci w rozwijaniu czynności intelektualnych, które stosują w poznawaniu i rozumieniu siebie i swojego otoczenia</p>	<p>Cechy przedmiotów i zjawisk: porównywanie i porządkowanie elementów, dobieranie przedmiotów ze względu na wspólną cechę lub kilka cech wspólnych (1, 2, 3, 4 cechy jakościowe); odnajdywanie jakiegoś obiektu spośród innych ze względu na określone kryterium; określanie, czy przedmiot może należeć do grupy ze względu na jakąś cechę, badanie właściwości przedmiotów, proste eksperymenty określające właściwości przedmiotów i obiektów.</p> <p>Logika i matematyka w życiu codziennym dziecka: rozwiązywanie problemów życia codziennego o charakterze logiczno-matematycznym (ciężar, objętość, długość, czas); liczenie w życiu codziennym, zabawy w sklep, przewidywanie skutków własnych działań i działań innych w zależności od sytuacji, np. zły pogody, złego samopoczucia, sytuacji niebezpiecznych, trudnych sytuacji rodzinnych.</p> <p>Jak używać swojego umysłu, by lepiej radzić sobie w sytuacjach, gdy trzeba coś zapamiętać?</p>	<p>logiczno-matematyczne</p>	<p>1) przewiduje, w miarę swoich możliwości, jakie będą skutki czynności manipulacyjnych na przedmiotach (wnioskowanie o wprowadzanych i obserwowanych zmianach);</p> <p>2) grupuje obiekty w sensowny sposób (klasyfikuje) i formułuje uogólnienia typu: to do tego pasuje, te obiekty są podobne, a te są inne;</p> <p>3) stara się łączyć przyczynę ze skutkiem i próbuje przewidywać, co się może zdarzyć.</p> <p>Rozszerzony zakres wiadomości i umiejętności dziecka:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi świadomie kierować uwagą, by coś zapamiętać (bodźce sensoryczne, graficzne, dźwiękowe i ruchowe).

	<p>Ćwiczenia w kierowaniu uwagą, rozwijanie gotowości do zapamiętywania, zabawy w kojarzenie, planowe zapamiętywanie (analiza i synteza), zapamiętywanie wzorów graficznych (szlaczki, rozety, kompozycje) oraz sekwencji dźwiękowych, wizualnych i ruchowych; zabawy pamięciowe, relaksacyjne i motywacyjne.</p>		
<p>V. Wychowanie zdrowotne i kształtowanie sprawności fizycznej dzieci</p>	<p>Żywność i żywienie: produkty żywnościowe, zdrowa żywność, zasady zdrowego żywienia, produkty szkodliwe dla zdrowia (słodycze, chipsy, napoje gazowe), składniki pokarmowe (mięso, jaja, ryby, drób, mleko, nasiona roślin strączkowych, mąka, kasza), podstawowe posiłki (śniadanie, obiad, kolacja), domowe środki zapobiegawczo-lecznicze (miód, czosnek, zioła, soki), właściwe przechowywanie żywności (data produkcji i termin ważności), przetwory na zimę (mrożenie, suszenie, konserwowanie), dokładne mycie owoców i warzyw pod bieżącą, ciepłą wodą.</p> <p>Służba zdrowia: przychodnie lekarskie, pogotowie ratunkowe, lekarz, pielęgniarka, rehabilitant, gabinet lekarza i pielęgniarki, wybrane specjalności lekarskie (pediatra, stomatolog, ortopeda, okulista), choroby, szczepienia ochronne, pierwsza pomoc przy skaleczeniach.</p> <p>Aktywność ruchowa: spacer, zajęcia w terenie, pokonywanie torów przeszkód, zabawy orientacyjno-porządkowe, zabawy na czworakach, gry i zabawy bieżne, zabawy i gry skoczne, ćwiczenia gimnastyczne z przyborami typowymi (szarfy, piłki, obręcze, wstążki) i nietypowymi (piórka, pudełka i kartony tekturowe, gazety, kolorowe kartki papieru, butelki plastikowe, gąbki kąpielowe, kolorowe chusty), sporty letnie i zi-</p>	<p>cielesno-kinestetyczne</p>	<p>1) dba o swoje zdrowie; zaczyna orientować się w zasadach zdrowego żywienia;</p> <p>2) dostrzega związek pomiędzy chorobą a leczeniem, poddaje się leczeniu, np. wie, że przyjmowanie leków i zastrzyki są konieczne;</p> <p>3) jest sprawne fizycznie lub jest sprawne w miarę swoich możliwości, jeżeli jest dzieckiem mniej sprawnym ruchowo;</p> <p>4) uczestniczy w zajęciach ruchowych, w zabawach i grach w ogrodzie przedszkolnym, w parku, na boisku, w sali gimnastycznej.</p> <p>Rozszerzony zakres wiadomości i umiejętności dziecka:</p> <ul style="list-style-type: none"> - potrafi samodzielnie przygotować sałatkę owocową; - zbiera i suszy zioła pod kontrolą dorosłych, (rumianek i miętę); - rozumie, dlaczego zbyt długie oglądanie telewizji lub gra na komputerze są szkodliwe dla zdrowia, - przestrzega ustalonych zasad korzystania z mediów; - wie, jak się zachować przy skaleczeniu; - przyjmuje prawidłową postawę ciała w różnych sytuacjach: podczas rysowania, gier stolikowych, oglądania telewizji, podczas posiłków; - podejmuje próby planowania własnej aktywności w środowisku rodzinnym.

	<p>mowe, gry sportowe, turystyka, prawidłowa postawa ciała, ćwiczenia zwinności i koordynacji ruchów, rozwijanie ekspresji ruchowej, doskonalenie podań i chwytów, ćwiczenia rytmiczno-taneczne, ćwiczenia czucia postawy ciała w przestrzeni z wykorzystaniem reakcji równoważnych, wzmacnianie mięśni grzbietu i brzucha, utrwalanie nawyku prawidłowej postawy ciała.</p> <p>Kultura czasu wolnego: planowanie i organizacja czasu wolnego, rozwijanie zainteresowań i uzdolnień, upodobania i nawyki, zorganizowane formy aktywności: wycieczki, spacer, wspólne zabawy i rozmowy, odwiedzi-ny u znajomych i rodziny, zajęcia sportoworuchowe, majsterkowanie, wspólne czytanie książek i czasopism, korzystanie z mediów; rodzaje mediów, zasady korzystania z mediów (czas przeznaczony na korzystanie z mediów, treść odpowiednia do wieku dziecka, obecność dorosłych, ograniczony dostęp); hałas i jego wpływ na zdrowie człowieka, odpoczynek, relaksacja, sen.</p>		
<p>VI. Wdrażanie dzieci do dbałości o bezpieczeństwo własne oraz innych</p>	<p>Zagrożenia: niebezpieczne miejsca zabaw (zbiorniki wodne, jezdnia, teren budowy); numery alarmowe (997 – policja, 998 – straż pożarna, 999 – pogotowie ratunkowe, 112 – europejski numer alarmowy); ograniczone zaufanie wobec osób nieznanym, agresor, ofiara, złe tajemnice, niebezpieczny dotyk; apteczka pierwszej pomocy (zażywanie le- karstw tylko pod kontrolą do- rosłych); substancje niebez- pieczne (alkohol, narkotyki, nikotyna), środki pirotechnicz- ne i chemiczne, rośliny trujące (wawrzynek wilcze łyko, jałowiec sabański, złotokap pospo- lity, rycynus pospolity, cis po- spolity); zachowanie ostrożno-</p>	<p>cielesno- kinestetyczne wraz ze świadomością zagrożeń</p>	<p>1) wie, jak trzeba zachować się w sytuacji zagrożenia i gdzie można otrzymać pomoc, umie o nią poprosić; 2) orientuje się w bezpiecznym poruszaniu się po drogach i korzystaniu ze środków transportu; 3) zna zagrożenia płynące ze świata ludzi, roślin oraz zwierząt i unika ich; 4) wie, że nie może samodzielnie zażywać le- karstw i stosować środków chemicz- nych (np. środków czystości); 5) próbuje samodzielnie i bezpiecznie organizować sobie czas wolny w przed- szkolu i w domu; ma roze- znanie, gdzie można się bez- piecznie bawić, a gdzie nie.</p>

	<p>ści w kontaktach ze zwierzętami żyjącymi w okolicy przedszkola; narzędzia i urządzenia techniczne; usługi internetowe (strony www, komunikatory IM, e-mail, gry internetowe, czaty, grupy dyskusyjne), zagrożenia w Internecie (wysyłanie swojego adresu e-mail, wysyłanie swojego zdjęcia, udostępnianie swojego numeru telefonu i adresu zamieszkania), świadomość zagrożeń, zagrożenia związane z poznawaniem ludzi w internecie, z kontaktowaniem się z osobami poznanymi przez Internet, spotkania z internetowymi „znajomymi” w rzeczywistym świecie, zasady związane z kontaktami i spotkaniami z osobami poznanymi w internecie.</p> <p>Bezpieczeństwo na drodze: środki transportu i ich rodzaje, zasady zachowania się na drogach w terenie zabudowanym, niezabudowanym, na wsi i w mieście oraz na przejściach dla pieszych, sygnalizacja świetlna, przekraczanie skrzyżowań i przejazdów kolejowych, poruszanie się po drogach pojedynczo i w grupie, światła odbłaskowe, zachowanie się w środkach transportu (bezpieczne wsiadanie i wysiadanie, kasowanie biletu, ustępowanie miejsca osobom starszym i chorym).</p> <p>Bezpieczeństwo na placu zabaw: zabawy bezpieczne i niebezpieczne, przedmioty zagrożające życiu i zdrowiu, zasady korzystania z urządzeń zabawowych (huśtawka, karuzela, zjeżdżalnia).</p>		<p>Rozszerzony zakres wiadomości i umiejętności dziecka:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pamięta ważne numery alarmowe (997, 998, 999, 112) i potrafi je wybrać na telefonie komórkowym lub stacjonarnym; – rozpoznaje rośliny trujące, wie dlaczego są niebezpieczne; – przestrzega zasad dotyczących kontaktów z osobami poznanymi w internecie; – rozumie potrzebę zachowania ostrożności na placu zabaw.
<p>VII. Wychowanie przez sztukę – dziecko widzem i aktorem</p>	<p>Elementy dramy i zabawy w teatrze: spontaniczna działalność zabawowa, inspirowanie zabaw tematycznych, gry i zabawy integracyjne, zabawy inscenizowane ukierunkowane opowiadaniami, utworami literackimi,</p>	<p>twórcze zdolności słowno językowe, cielesnokineestetyczne, interpersonalne, intrapersonalne</p>	<p>1) wie, jak należy się zachować na uroczystościach, np. na koncercie, festynie, przedstawieniu, w teatrze, w kinie;</p> <p>2) odgrywa role w zabawach parateatralnych, posługując się</p>

baśniami, legendami, wierszami; techniki dramowe (elementy pantomimy, tworzenie pomników, stop-klatka, film, etiudy dramowe, wywiady, rozmowy, swobodna improwizacja); oglądanie i przedstawianie różnych form teatru, zabawy w teatr (teatr lalek, kukielkowy, wycinanek, chiński teatr cieni, żywy teatr); budowanie sytuacji z poznanej bajki, budowanie poszczególnych scen spektaklu konkretnymi dziećmi, obsadzonymi w poszczególnych rolach; tworzenie scenografii (kostiumy, dekoracja i rekwizyty), symbole scenograficzne (twórcze wykorzystanie różnorodnych materiałów: elementy wycięte z kartonu, kubiki, sześciany lekkiej konstrukcji, kawałki materiału, drewniane skrzynki, wieszaki ubraniowe, parasole, drabinki, wykorzystanie uniwersalnych przedmiotów, które pełnią różne funkcje (kostiumy, maski, czapeczki, opaski, naszywki-symbole na bawełniane koszulki); dobór wraz z dziećmi muzyki do zabaw w teatr, wykorzystanie instrumentów i tworzenie przez dzieci naturalnej muzyki (dzwonki, kołatka, bębenek); ćwiczenia emisji głosu, ekspresja języka, głośne i wyraźne mówienie, sztuka autoprezentacji, praca nad oddechem;

Percepcja sztuki: udział dzieci w różnych rodzajach przedstawień, koncertach muzycznych, wyjścia do kina, teatru (muzycznego, lalki i aktora itp.); filharmonii, rozmowy inspirowane sztuką, wspólne organizowanie uroczystości przedszkolnych dla młodszych dzieci rodziców.

mową, mimiką, gestem i ruchem; umie posługiwać się rekwizytami (np. maską).

Rozszerzony zakres wiadomości i umiejętności dziecka:

- samodzielnie wykonuje pacynkę lub kukiełkę;
- dostrzega i podejmuje próby kontrolowania swojego ciała i emocji podczas występów publicznych;
- stara się mówić głośno i wyraziście.

VIII. Wychowanie przez sztukę – muzyka i śpiew, płaśy i taniec

Śpiew: śpiewanie piosenek z repertuaru dziecięcego, ludowego, regionalnego, współczesnych popularnych piosenek (według zainteresowań dzieci), ćwiczenia intonacyjne z wykorzystaniem zabaw, powtarzanie głosem sygnałów i odgłosów zwierząt (*Wiejskie podwórko, W lesie, Kukulka, Na łące*).

Ruch przy muzyce: *swobodne wypowiedzi ruchowe dzieci* inspirowane piosenką, bajką, opowiadaniem, akompaniamentem, podporządkowywanie ruchów rytmowi muzyki; zabawy ruchowe ze śpiewem (ilustracyjne i inscenizowane, rytmiczne, taneczne); *zabawy ruchowe przy akompaniamencie instrumentu* (reagowanie ruchem na zmiany zachodzące w rytmie, dynamice, artykulacji, barwie); zabawy z zakresu techniki ruchu (porządkowe, orientujące w przestrzeni, naprężające i rozluźniające, wzmacniające różne grupy mięśni, korektywne), zabawy uwrażliwiające na różne elementy muzyki (tempo i jego zmiany, czas wybrzmiewania dźwięków i trwanie pauzy, rytm, dynamika i metrum, wysokość i barwa dźwięków, artykulacja, budowa formalna), opowieści ruchowe, tańce.

Instrumenty: historia instrumentów muzycznych (pierwsze instrumenty muzyczne: muszle, rogi, naczynia gliniane, suche owoce wypełnione nasionami), osvajanie z barwą i budową instrumentów perkusyjnych: grzechotka, kołatka, bębenek, tamburyn, trójkąt, talerze, ksylofon, metalofon, drewnianka, tarka, dzwonki; rodzaje instrumentów muzycznych, gra na instrumentach w małych grupach i indywidualnie podczas ćwiczeń słuchowych, rytmicznych i ruchowych, w powiązaniu z piosenką, w zadaniach twórczych;

twórcze wizualno-przestrzenne, muzyczne słowno-językowe, cielesno-kinestetyczne, interpersonalne, intrapersonalne

1) śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym śpiewie, w tańcach i muzykowaniu;

2) dostrzega zmiany dynamiki, tempa i wysokości dźwięku utworu muzycznego, wyraża je, płaśając lub tańcząc;

3) tworzy muzykę, korzystając z instrumentów perkusyjnych (oraz innych przedmiotów), a także improwizuje ją ruchem;

4) w skupieniu słucha muzyki, w tym także muzyki poważnej.

Rozszerzony zakres wiadomości

i umiejętności dziecka:

– potrafi samodzielnie, według własnego pomysłu wykonać instrument muzyczny;

– za pośrednictwem dźwięków potrafi wyrazić swoje emocje;

– tworzy i reaguje na symbole muzyczne.

	<p>gra na instrumentach niekonwencjonalnych, wykonanych przez dzieci: metalowe pudełka napełnione: grochem, kamkami, piaskiem, naczynia szklane z różną ilością wody.</p> <p>Aktywne słuchanie muzyki: ćwiczenia w spostrzeganiu i odróżnianiu zjawisk akustycznych w przyrodzie i otoczeniu, dźwięków instrumentów o określonej i nieokreślonej wysokości brzmienia; określanie słuchowe: kierunku dźwięku, odległości dźwięku, liczby dźwięków, gęstości dźwięków pochodzących z takich samych instrumentów o różnej liczbie (np. z jednego lub dwóch trójkątów); słuchanie utworów instrumentalnych i wokalnych; uczestnictwo w koncertach.</p> <p>Inwencja twórcza dziecka: improwizacje wokalne, słowne, ruchowe, instrumentalne, ćwiczenia i zabawy rozwijające pamięć muzyczną, tworzenie symboli muzycznych i ich odczytywanie.</p>		
<p>IX. Wychowanie przez sztukę – różne formy plastyczne</p>	<p>Poznanie zabytków kultury polskiej: budowle sakralne, klasztory, świątynie, zamki, pałace, twierdze, muzea, uniwersytety, architektura pałacowa, rezydencje magnackie występujące w regionie, wytwory sztuki ludowej, tradycje i obrzędy ludowe, stroje regionalne.</p> <p><i>Elementy malarstwa, rzeźby, architektury:</i> pojęcia i atrybuty związane ze sztuką malarską, rzeźbą i architekturą, twórczość i dzieła Jana Matejki, Stanisława Wyspiańskiego, Józefa Chełmońskiego, Olgi Bozańskiej (według zainteresowań dzieci), współcześni malarze polscy; inni wielcy malarze (Vincent van Gogh, Pablo Picasso, Leonardo da Vinci itp.); galerie, wernisaże, albumy.</p>	<p>wizualno-przestrzenne, cielesno-kinestetyczne</p>	<p>1) przejawia, w miarę swoich możliwości, zainteresowanie wybranymi zabytkami i dziełami sztuki oraz tradycjami i obrzędami ludowymi ze swojego regionu;</p> <p>2) umie wypowiedzieć się w różnych technikach plastycznych i przy użyciu elementarnych środków wyrazu (takich jak kształt i barwa) w postaci prostych kompozycji i form konstrukcyjnych;</p> <p>3) wykazuje zainteresowanie malarstwem, rzeźbą i architekturą (także architekturą zieleni i architekturą wnętrz).</p> <p>Rozszerzony zakres wiadomości i umiejętności dziecka:</p> <p>– za pośrednictwem barw odtwarza swoje emocje;</p>

	<p>Różnorodność barw: barwy w przyrodzie w różnych porach roku i porach dnia; barwy podstawowe i pochodne, ciepłe i zimne, porównywanie barw, łączenie barw i rozróżnianie stopnia ich nasycenia.</p> <p>Techniki plastyczne: <i>rysunkowo-graficzne:</i> rysowanie kredkami ołówkowymi i świecowymi, pastelami, tuszem, ołówkiem, kredą, węglem, świecą, patykiem na ziemi, mazakami); <i>malarskie:</i> farbami temperowymi, plakatoowymi, akwarelowymi, pastą do zębów, klejem polimerowym, kredą nasączoną wodą z cukrem; <i>przestrzenne:</i> <i>decoupage</i> (ozdabianie przedmiotów techniką serwetkową), origami z kółek i kwadratów, odlewy gipsowe, lepienie (z gliny, plasteliny, modeliny, masy solnej, masy papierowej), budowanie z klocków i materiałów przyrodniczych (śnieg, piach); <i>płaskie:</i> wycinanka (z kolorowego papieru, z materiałów tekstylnych), wyklejanka (z kulek papierowych, z plasteliny, z materiałów przyrodniczych), wydzieranka (z kolorowego papieru, z gazet), collage; badanie sposobów tworzenia dzieł plastycznych.</p> <p>Projektowanie pomieszczeń: tworzenie makiet wnętrz, wykorzystywanie surowców wtórnych i materiału przyrodniczego.</p>		<ul style="list-style-type: none"> – zna najważniejsze zabytki architektury polskiej i światowej, tzw. cuda świata; – podejmuje próby samodzielnego zaprojektowania swojego pokoju lub placu zabaw; – zna podstawowe pojęcia związane ze sztuką.
<p>X. Wspomaganie rozwoju umysłowego dzieci poprzez zabawy konstrukcyjne, budzenie zainteresowań technicznych</p>	<p>Działalność konstrukcyjna: projektowanie, planowanie i konsekwentne realizowanie budowli i innych prac konstruowanych z materiałów przyrodniczych, tektury, kartonów, materiału sypkiego (piasek, glina) za pomocą różnych technik, konstruowanie z różnych materiałów przemysłowych oraz tworzyw naturalnych; zabawy badawcze i proste eksperymenty (światło, dźwięki, energia itp.).</p>	<p>wizualno-przestrzenne, cielesno-kinestetyczne, interpersonalne</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) wznosi konstrukcje z klocków i tworzy kompozycje z różnorodnych materiałów (np. przyrodniczych), ma poczucie sprawstwa („potrafię to zrobić”) i odczuwa radość z wykonanej pracy; 2) używa właściwie prostych narzędzi podczas majsterkowania; 3) interesuje się urządzeniami technicznymi (np. używanymi w gospodarstwie domowym), próbuje rozumieć, jak

	<p>Przedmioty życia codziennego i narzędzia: bezpieczne używanie przedmiotów życia codziennego i prostych narzędzi konstrukcyjnych (młotek, gwoździe, obcęgi, imadło) i prostych materiałów (papier ścierny, pędzel, farba).</p> <p>Technika w otoczeniu dziecka: ważne dla życia odkrycia i wynalazki, obsługa telefonu stacjonarnego i komórkowego, aparatu fotograficznego, CD, DVD, komputera na miarę dziecięcych potrzeb i potrzeb życia codziennego rodziny, przewidywanie skutków niewłaściwego używania urządzeń, bezpieczeństwo podczas korzystania z urządzeń technicznych.</p>		<p>one działają, i zachowuje ostrożność przy korzystaniu z nich.</p> <p>Rozszerzony zakres wiadomości i umiejętności dziecka:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dziecko umie posługiwać się bezpiecznie przedmiotami i urządzeniami życia codziennego, w tym: telefonem, CD, DVD, komputerem (obsługa, wyszukiwarka internetowa, zapis prostych danych, korespondencja internetowa).
<p>XI. Pomaganie dzieciom w rozumieniu istoty zjawisk atmosferycznych i w unikaniu zagrożeń</p>	<p>Pogoda i jej elementy: temperatura powietrza, wiatr (prędkość i kierunek), zachmurzenie, nasłonecznienie, rodzaje opadów atmosferycznych (deszcz, grad, śnieg, mżawka, krupa śnieżna), symbole do oznaczania pogody, mapa pogody, prognoza pogody, kalendarz pogody, przyrządy pomiarowe (rodzaje termometrów, wiatromierz, deszczomierz).</p> <p>Zjawiska atmosferyczne: burza, trąba powietrzna, tęcza, śnieżycy, zamieć, szadź, mgła, krążenie wody w przyrodzie, zamarzanie wody i topnienie lodu; zasady bezpiecznego zachowania się podczas niekorzystnych warunków pogodowych, wpływ pogody na zachowania roślin i zwierząt, przysłowia o pogodzie (np. <i>Gdy jaskółka lot swój zniża – deszcz się zbliża; Kiedy słońce zbyt dopieka, to już burza niedaleka; Gdy tulipan płatki chowa, ulewa gotowa</i>).</p>	<p>logiczno-matematyczne, przyrodnicze</p>	<p>1) rozpoznaje i nazywa zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla poszczególnych pór roku; podejmuje rozsądne decyzje i nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody, np. nie stoi pod drzewem w czasie burzy, nie zdejmuje czapki w mroźną pogodę;</p> <p>2) wie, o czym mówi osoba zapowiadająca pogodę w radiu i w telewizji, np. że będzie padał deszcz, śnieg, wiał wiatr; stosuje się do podawanych informacji w miarę swoich możliwości.</p> <p>Rozszerzony zakres wiadomości i umiejętności dziecka:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prowadzi kalendarz pogody; – potrafi zmierzyć temperaturę powietrza i temperaturę wody; – posługuje się symbolami do oznaczania pogody; – przewiduje pogodę.

<p>XII. Wychowanie dla poszanowania roślin i zwierząt</p>	<p>Ekosystemy w mojej okolicy: park, las, pole, łąka, sad, jezioro, rzeka, ogród warzywny; przyroda ożywiona (rośliny, zwierzęta) i nieożywiona (skały, minerały, gleba, woda, powietrze); ssaki, ptaki, ryby, gady, owady; związki i zależności zachodzące w przyrodzie; przyroda w różnych porach roku; wędrówki ptaków (ptaki przylatujące, odlatujące i osiadłe); zwierzęta hodowane przez człowieka i dziko żyjące; zwierzęta i rośliny występujące w innych krajach; zwierzęta żyjące w schroniskach; proste doświadczenia i eksperymenty wykazujące zależności pomiędzy wzrostem rośliny a rodzajem gleby, wilgotnością, temperaturą i światłem; zapachy, smaki i barwy występujące w przyrodzie; zachowania i postawy wobec roślin i zwierząt, dostrzeganie piękna przyrody.</p> <p>Biomy na kuli ziemskiej: pustynie lodowe i gorące, pustynie świata (Sahara, Arabska); tundra, tajga, stepy, sawanna; warunki i życia w poszczególnych środowiskach.</p> <p>Elementy ekologii: rośliny i zwierzęta chronione; parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, pomniki przyrody; przesady i animozje związane z niektórymi zwierzętami (ropucha, pająk, dżdżownica); gromadzenie doświadczeń związanych z ochroną środowiska (oszczędzanie papieru, wody i prądu, segregacja śmieci, dokarmianie zwierząt zimą, sadzenie drzewek, udział w akcji sprzątania świata, obserwacja mrowiska w lesie); zasoby przyrody (odnawialne: woda, gleba, słońce, wiatr, biomasa; nieodnawialne: węgiel kamienny i brunatny, ropa naftowa, gaz ziemny,</p>	<p>przyrodnicze</p>	<p>1) wymienia rośliny i zwierzęta żyjące w różnych środowiskach przyrodniczych, np. na polu, na łące, w lesie;</p> <p>2) wie, jakie warunki są potrzebne do rozwoju zwierząt (przestrzeń życiowa, bezpieczeństwo, pokarm) i wzrostu roślin (światło, temperatura, wilgotność);</p> <p>3) potrafi wymienić zmiany zachodzące w życiu roślin i zwierząt w kolejnych porach roku; wie, w jaki sposób człowiek może je chronić i pomóc im, np. przetrwać zimę.</p> <p>Rozszerzony zakres wiadomości umiejętności dziecka:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opiekuje się wybraną rośliną w sali przedszkolnej lub ogrodzie przedszkolnym; – rozpoznaje i nazywa rośliny i zwierzęta chronione; – rozpoznaje i nazywa wybrane ekosystemy i biomy; – posługuje się przyrządami badawczymi (lupą, lornetką, dyktafonem).
--	---	----------------------------	--

	<p>łupki bitumiczne); naturalne źródła energii: energia słoneczna, biomasa, energia morza, energia wiatru), ekologiczne sposoby ogrzewania mieszkań; niebezpieczeństwa związane z pożarami, huraganami, suszą i powodzią.</p>		
<p>XIII. Wspomaganie rozwoju intelektualnego dzieci wraz z edukacją matematyczną</p>	<p>Klasyfikowanie zbiorów przedmiotów: zbiory obiektów konkretnych (owoców, warzyw, zabawek, kwiatów) i abstrakcyjnych (figury geometryczne) na podstawie 1, 2, 3, 4 cech jakościowych (wielkość, kolor, kształt, przeznaczenie); porównywanie liczebności tworzonych zbiorów, szacowanie (na oko) i za pomocą określeń: dużo – mało, równo, mniej, więcej, więcej o 1, mniej o 1, badanie liczebności przez przeliczanie, ustawianie w pary, porównywanie liczebności zbiorów przez łączenie w pary (zbiory równoliczne, nierówno liczne), posługiwanie się słowem nie, jako przeczeniem, np. nie jest duży, nie jest okrągły; odwzorowywanie zbiorów za pomocą liczmanów lub znaków graficznych, porządkowanie elementów według wzrastającej lub malejącej liczebności; działania na zbiorach: określanie zawierania się zbioru w zbiorze, czy dane elementy mogą być w tym zbiorze (kwiaty – tulipany), podział zbioru na podzbiory według różnych własności jakościowych, określanie części wspólnej zbioru, zbiór w znaczeniu ogólniejszym: owoce meble, zabawki.</p> <p>Liczenie: posługiwanie się liczebnikami głównymi 1-10, posługiwanie się liczebnikami porządkowymi: pierwszy, drugi, trzeci, czwarty... dziesiąty, dodawanie i odejmowanie liczb naturalnych w zakresie</p>	<p>logiczno-matematyczne</p>	<p>1) liczy obiekty i rozróżnia błędne liczenie od poprawnego; 2) wyznacza wynik dodawania i odejmowania, pomagając sobie liczeniem na palcach lub na innych zbiorach zastępczych; 3) ustala równoliczność dwóch zbiorów, a także posługuje się liczebnikami porządkowymi; 4) wie, na czym polega pomiar długości, i zna proste sposoby mierzenia: krokami, stopa za stopą; 5) zna stałe następstwo dni i nocy, pór roku, dni tygodnia, miesięcy w roku.</p> <p>Rozszerzony zakres wiadomości i umiejętności dziecka:</p> <ul style="list-style-type: none"> – liczy i dokonuje operacji matematycznych w zakresie przekraczającym 10; – sprawnie wykonuje działania na zbiorach; – umie czytać i tworzyć zapis za pomocą grafu; – zna pojęcia związane z wagą, czasem, objętością; – rozpoznaje i nazywa bryły geometryczne.

10 na konkretach, a w pamięci w zakresie +,? 1, 2 elementy, oparte na podziale zbioru na podzbiory i ponownym ich łączeniu; czytanie cyfr oznaczających liczby: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 i znaków +, -, =, <, >, – tworzenie zapisów do praktycznych czynności; zabawy polegające na doskonaleniu umiejętności przeliczania: manipulacje typu dodać, odjąć, przeliczanie i pokazywanie liczebności na palcach, doliczanie i odliczanie, liczenie obiektów znikających z pola widzenia, liczenie w nieograniczonym zakresie, manipulacje pozwalające zrozumieć liczenie dwójkami, piątkami i dziesiątkami (wykorzystanie centymetra, kostek, domina, klamerek); działania na liczbach w kolorach.

Mierzenie obiektów: stopa za stopą, krokami, łokciem, sznurkiem, patykiem, miarką krawiecką, stolarską; narzędzia miernicze: linijka, ekierka, prędkościomierz.

Rytm i pojęcia czasowe: badanie i układanie układów rytmicznych, ustalanie prawidłowości i kontynuowanie ich, przekładanie rytmu z jednej reprezentacji na inną (wzrokowa, słuchowa, ruchowa), dostrzeganie rytmów w utworach wierszowanych.

Różnicowanie zmian zachodzących w czasie: dzień, noc, doba, dni tygodnia, pory roku, miesiące, lata, posługiwanie się pojęciami: poprzedni, następny, pomiędzy, za, przed; posługiwanie się nazwami związanymi z czasem w różnych relacjach i z dowolnego miejsca (np. tydzień liczony od czwartku, rok od lipca); mierzenie czasu przy pomocy zegara, klepsydry, sekundnika. Wielozmysłowe i czynnościowe poznawanie figur płaskich (koło, trójkąt, kwadrat,

	<p>prostokąt, wielokąt, elipsa) i brył (walec, stożek, graniastosłupy, ostrosłup, sześcian, prostopadłościan).</p> <p>Rozwiązywanie prostych zadań matematycznych wraz z arytmetycznym zapisem działań.</p> <p>Gry matematyczne: granie i tworzenie.</p> <p>Ważenie obiektów, mierzenie objętości płynów.</p>		
<p>XIV. Kształtowanie gotowości do nauki czytania i pisania</p>	<p>Orientacja w kierunkach przestrzennych: <i>poznanie schematu własnego ciała</i>, według poczucia to jestem ja, tak wyglądam, doświadczanie własnych ruchów i orientacja czuciowa (odczuwanie i nazywanie poszczególnych części twarzy i ciała), werbalizowanie czynności wykonywanych przez dzieci;</p> <p><i>poznanie przestrzeni:</i> według kierunku pionowego (w górze, na dole, na, nad, pod, wysoko, nisko, wyżej, niżej, naprzeciw), poziomego (w przód, do przodu, w tył, do tyłu, obok), w prawo, w lewo (według położenia swego serca); określanie tego, co znajduje się w zasięgu ręki, i tego, co znajduje się w obszarze wzroku, zdolność do różnicowania i określania kierunków oraz położenia przedmiotów w stosunku do drugiej osoby (przeniesienie swego schematu ciała na drugą osobę), ustalanie położenia jednych obiektów względem drugich, a także wyznaczanie kierunku od, do wybranego przedmiotu;</p> <p>Sprawności percepcyjno-motoryczne: gry, zabawy i ćwiczenia równowagi (chodzenie po wyznaczonej linii, odwróconej ławeczce), ćwiczenia kształtujące tułów, skłony w bok i skręty, chody na wprost połączone ze skrętami w lewo</p>	<p>wizualno-przestrzenne, słowno-językowe, cielesno-kinestetyczne, interpersonalne</p>	<p>1) rozróżnia stronę lewą i prawą, określa kierunki i ustala położenie obiektów w stosunku do własnej osoby, a także w odniesieniu do innych obiektów;</p> <p>2) potrafi określić kierunki oraz miejsca na kartce papieru, rozumie polecenia typu: narysuj kółko w lewym górnym rogu kartki, narysuj szlaczek, zaczynając od lewej strony kartki;</p> <p>3) potrafi uważnie patrzeć (organizuje pole spostrzeżeniowe), aby rozpoznać i zapamiętać to, co jest przedstawione na obrazkach;</p> <p>4) dysponuje sprawnością rąk oraz koordynacją wzrokowo-ruchową potrzebną do rysowania, wycinania i nauki pisanie;</p> <p>5) interesuje się czytaniem i pisanem; jest gotowe do nauki czytania i pisanie;</p> <p>6) słucha np. opowiadań, baśni i rozmawia o nich; interesuje się książkami;</p> <p>7) układa krótkie zdania, dzieli zdania na wyrazy, dzieli wyrazy na sylaby; wyodrębnia głoski w słowach o prostej budowie fonetycznej;</p> <p>8) rozumie sens informacji podanych w formie uproszczonych rysunków oraz często stosowanych oznaczeń i symboli, np. w przedszkolu, na ulicy, na dworcu.</p>

i w prawo, chody kombi nowane, chodzenie w ślimaka, zataczanie coraz większych kręgów i odwrotnie, bieg slalomem, z omijaniem rozstawionych chorałówek, chodzenie w ósemkę, chodzenie tyłem po prostych i zygzakach; zabawy ruchowe z toceniem, rzucaniem i chwytaniem różnych rozmiarów piłek; rzucanie do celu, rzucanie i chwytanie jedną ręką, próby łączenia rzutów i chwytów w ruchu, w chodzie, w biegu, toczenie piłek i obręczy z biegiem, chwytaki prawą i lewą ręką w ruchu i biegu, odbijanie piłki w chodzie po prostej i podczas obracania, wykonywanie dodatkowych zadań ruchowych z np. klaskaniem, wykonywanie młynka rękami, przrzucanie piłki z ręki do ręki, podrzucanie raz prawą, raz lewą ręką, próby żonglowania, podbijanie balonu raz lewą, raz prawą ręką, wypuszczanie piłeczki tenisowej i łapanie jej, zanim spadnie.

Pamięć ruchowa i koordynacja sensoryczno-motoryczna: zagadki ruchowe: rysowanie dłonią (prawą i lewą) oraz palcami znanych schematów (np. piłka, balon, domek, krzesło), wierszyki do rysowania; ćwiczenia oburęczne, usprawnianie obu rąk jednocześnie, np. rysowanie torów kolejowych, dwóch ślimaków o zwiększających się kręgach (skręty nadgarstków wprowadzające w ruch dłonie w pozycji pionowej);

odtworzenie treści opowiadań ruchowych według fabuły i wspak; nauka układów taneczno-ruchowych do muzyki.

Sprawności percepcyjno-motoryczne z wykorzystaniem materiału obrazkowego: zwracanie uwagi na drobne fragmenty ilustracji tematycznych, dostrzeżenie bardziej i mniej waż-

Rozszerzony zakres wiadomości i umiejętności dziecka:

- ma dobrze rozwiniętą pamięć ruchową, zapamiętuje sekwencje taneczno-ruchowe i potrafi je odtworzyć od początku do końca i odwrotnie;
- układa krótkie zdania, dzieli zdania na wyrazy, a wyrazy na sylaby i głoski;
- zna litery, rozpoznaje i czyta proste wyrazy i teksty.

nych szczegółów na obrazkach i w otoczeniu dziecka, układanie obrazków z części, porównywanie obrazków różniących się małymi szczegółami, odszukiwanie w zbiorze takich samych obrazków i figur abstrakcyjnych; wyróżnianie składników w szeregu i ustalenie ich kolejności; wyodrębnianie pewnych elementów z całości i składanie ich w całość; różnicowanie przedmiotów za zasadzie cech wspólnych i różniących, kierowanie spostrzeżeniami dzieci w pracy z obrazkiem i historyjką obrazkową, pracą z książką (patrz III).

Sprawność manualna: rysowanie kredkami, świecą, patykiem, palcami, kalkowanie; malowanie pędzlem, palcami, całą dłonią, watą, patykami; wycinanie, lepienie; zagadki rysunkowe, łączenie punktów, szlaczki i ornamenty, dekorowanie, rysowanie i tworzenie mandali, wydzieranie, stemplowanie, wyszywanie; układanie elementów mozaiki, przybijanki, układanie wzorów z giętkiego tworzywa, tangram, konstruowanie, majstrowanie z tworzywa przyrodniczego.

Słuch fizjologiczny i fonematyczny: różnicowanie dźwięków otoczenia, zabawy słuchowe, typu: *W chowanego, Skąd dochodzi głos; stwierdzenie, że wyraz składa się z głosek* (np. oookkkooo), wyodrębnianie głosek na początku, na końcu, w środku wyrazów, poszukiwanie i wyodrębnianie w izolacji głosek w środku wyrazu, wyodrębnianie wszystkich głosek w wyrazie i próby scalania ich, liczenie głosek w wyrazie i budowa symboliczna obrazu wyrazu tzw. schematu; zabawy rozwijające świadomość fonologiczną (różnicowanie, np.

	<p>Tomek – domek, otło – odło; analiza i synteza sylab, pa-ra-sol-ka); rozpoznawanie rymów (np. kot – pas – płot); dostrzeganie podobieństw między różnymi słowami np. strach – strych, strumyk); analiza podobieństw (tort – kwiat – kort), wskazywanie wyrazu, który się nie rymuje; przestawianie i inne manipulacje na głoskach (np. – rok + s = sok, mak + ryba = rak).</p> <p>Symbole i czytanie: zabawy, gry i zadania kształtujące pojęcie symbolu graficznego, praca z klockami obrazkowymi, kartami typu Piotruś, umowne znaczki rozpoznawcze; symbole graficzne w zabawach terenowych, znaki drogowe, rozpoznawanie i rozumienie symboli np. informacyjnych lub ostrzegawczych, lista dyżurów, kalendarz pogody, rebusy rysunkowe, napisy w zabawach tematycznych; zapoznanie z literami wprowadzanymi według alternatywnych metod zabawowych (Metoda Ireny Majchrzak, Marty Bogdanowicz, czytanie globalne według metody Glenna Domana).</p>		
<p>XV. Wychowanie rodzinne, obywatelskie i patriotyczne</p>	<p>Wychowanie rodzinne: dom rodzinny, adres zamieszkania, różne pomieszczenia, ich przeznaczenie i sposób zachowania się w nich, struktura rodziny (rodzice, dzieci, rodzeństwo), data i miejsce urodzenia, babcia, dziadek, wnuczek, wnuczka, prababcia, pradziadek, krewni, ciocia, wujek, stryj, stryjenka, wiek członków rodziny, ich imiona i nazwiska, praca zawodowa członków rodziny, ulubione zajęcia, tradycje i uroczystości rodzinne (urodziny, imieniny, rocznica chrztu, pierwszej komunii świętej, bierzmowania, ślubu, śmierci), okazywanie szacunku</p>	<p>słowno-językowe, interpersonalne, intrapersonalne</p>	<p>1) wymienia imiona i nazwiska osób bliskich, wie gdzie pracują, czym się zajmują;</p> <p>2) zna nazwę miejscowości, w której mieszka, zna ważniejsze instytucje i orientuje się w rolach społecznych pełnionych przez ważne osoby, np. policjanta, strażaka;</p> <p>3) wie jakiej jest narodowości, że mieszka w Polsce, a stolicą Polski jest Warszawa;</p> <p>4) nazywa godło i flagę, zna polski hymn i wie, że Polska należy do Unii Europejskiej;</p> <p>5) wie, że wszyscy ludzie mają równe prawa.</p>

dla chleba, wartości preferowane w rodzinie.

Wychowanie obywatelskie i patriotyczne: sala tradycji w przedszkolu, kącik regionalny, patron przedszkola (portret patrona przedszkola, życiorys, ciekawostki i anegdoty, dorobek twórczy, najważniejsze wydarzenia z jego życia, osiągnięcia), tradycje i zwyczaje kulturowane w przedszkolu, kronika przedszkola; nazwa miejscowości i jej pochodzenie, herb miejscowości i legenda z nim związana, historia miejscowości, miejsca pamięci narodowej, nazwy najbliższych miast i wsi, najpiękniejsze herby miast w regionie, najpiękniejsze miejsca w okolicy, święta lokalne, państwowe, narodowe, międzynarodowe i religijne, regionalna muzyka, instrumenty, pieśni, tańce, zwyczaje, kuchnia regionalna, sylwetki osób zasłużonych dla środowiska lokalnego i regionu; położenie Polski na mapie Europy – kraje sąsiednie; symbole narodowe: godło Polski, hymn i barwy narodowe, stolica Polski – Warszawa, najstarsze miasta Polski, sylwetki wielkich Polaków (np. Jana Pawła II, Fryderyka Chopina, Jana Matejki), najważniejsze zabytki i pamiętki kultury narodowej; zawody wykonywane dawniej i obecnie, mieszkańcy i ich zajęcia, instytucje i ważne osoby w mojej miejscowości, praca w różnych instytucjach.

Wychowanie wielokulturowe i międzykulturowe: Polska krajem wielu narodowości, wyznań i kultur (Białorusini, Ukraińcy, Niemcy, Żydzi,

Romowie, Grecy, Tatarzy, Wietnamczycy, Litwini); państwa należące do Unii Europejskiej; jednorodność i odrębność kulturowa (*szukanie po-*

Rozszerzony zakres wiadomości i umiejętności dziecka:

- interesuje się historią swojej rodziny;
- aktywnie uczestniczy w przygotowywaniu uroczystości rodzinnych;
- przestrzega zasad i reguł przyjętych w rodzinie;
- pokazuje na mapie Polski swoją miejscowość;
- rozpoznaje herb swojej miejscowości i zna legendę z nim związaną;
- pamięta nazwiska wielkich Polaków;
- jest otwarte na drugiego człowieka bez względu na płeć i przynależność kulturową.

	<p><i>dobieństw, szanowanie różnic</i>); gry i zabawy dzieci różnych krajów, różnorodność potraw, ubiorów, sposobów spędzania wolnego czasu, sposobów porozumiewania się; promowanie idei pokoju i porozumienia między ludźmi, przeciwdziałanie wszelkim formom rasizmu, antysemityzmu, ksenofobii i innym postawom godzącym w godność człowieka; świadomość własnej tożsamości.</p>		
<p>XVI. Elementy wychowania religijnego, filozofii i etyki²⁷</p>	<p>Religie świata: podstawowe dogmaty, atrybuty i symbole najważniejszych na świecie religii: chrześcijaństwa, judaizmu, hinduizmu, islamu, buddyzmu; elementy mitologii, kultury antycznej i starożytnej; obiekty kultu religijnego, rodzaje świątyń (katedra, kościół katolicki, kościół luterański, kościół kalwiński, cerkiew, synagoga, meczet), świętowanie uroczystości religijnych, poznawanie postaci świętych, szacunek dla kapłanów, praktyki religijne.</p>	<p>egzystencjalne, intrapersonalne</p>	<p>Rozszerzony zakres wiadomości i umiejętności dziecka:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wie, że istnieją na świecie różne religie i wyznania; – potrafi odróżnić podstawowe symbole właściwe różnym religiom i wyznaniam; – przejawia tolerancję dla odmiennych religii i wyznań.

Bibliografia

1. J. Uszyńska-Jarmoc, *Rozwój dziecka a edukacja*, [w:] K. Lubomirska (red.) *Edukacja elementarna. Podstawy teoretyczne – wybrane zagadnienia*, Zeszyt 1. CODN, Warszawa 2005, s. 55-56.
2. *Podstawa programowa wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego*, załącznik nr 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z dnia 15 stycznia 2009 r., nr 4, poz. 17).
3. Zaproponowany materiał filmowy nie jest obowiązkowym elementem programu. Zawarte w felietonach treści korespondują z programem, ale nie stanowią jego części.
4. M. Suświłło, *Inteligencje wielorakie w nowoczesnym kształceniu*. Wydawnictwo UWM, Olsztyn 2004, s. 17-18.
5. H. Gardner, *Inteligencje wielorakie. Teoria w praktyce*, Media Rodzina, Poznań 2002, s. 130.
6. Tamże, s. 91.
7. Tamże, s. 97.
8. Tamże, s. 27
9. Tamże, s. 30.
10. Tamże, s. 28.
11. B. Hornowski, *Rozwój inteligencji i uzdolnień specjalnych*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1978, s. 48.
12. W. Puślecki, *Wspieranie elementarnych zdolności twórczych uczniów*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 1998, s. 35.

13. W. Limont, *Synteptyka a zdolności twórcze*, Wydawnictwo UMK, Toruń 1994.
14. W. Okoń, *Słownik pedagogiczny*, PWN, Warszawa 1984, s. 335.
15. W. Limont, *Synteptyka a zdolności twórcze*, Wydawnictwo UMK, Toruń 1994.
16. M. Siekańska, *Koncepcje zdolności a identyfikacja uczniów zdolnych*, [w:] A. E. Sękowski (red.) *Psychologia zdolności. Współczesne kierunki badań*, PWN, Warszawa 2004.
17. J. H. Borland, *Planning and implementing programs for the gifted*, New York-London, Teachers College, Columbia University 1991.
18. A. Gurycka, *O sztuce wychowania. Dla wychowawców i nauczycieli*, CODN, Warszawa, 1997, s. 65.
19. K. Chałas, *Metoda projektów i jej egzemplifikacja w praktyce*, Wydawnictwo Nowa Era, Warszawa, 2000, s. 36-37.
20. M. Kowalik-Olubińska, *Konstruktoryzm w edukacji małych dzieci*, [w:] „Wychowanie w Przedszkolu”, WSiP 2006, nr 10, s. 5.
21. Tamże, s. 7.
22. I. Adamek, *Podstawy edukacji wczesnoszkolnej*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 1997, s. 11.
23. *Podstawa programowa wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego*, załącznik nr 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z dnia 15 stycznia 2009 r., nr 4, poz. 17).
24. I. Adamek, *Podstawy edukacji wczesnoszkolnej*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 1997, s. 11.
25. *Zgodnie z Podstawą programową wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego*, załącznik nr 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z dnia 15 stycznia 2009 r., nr 4, poz. 17).
26. Tamże.
27. Dodatkowy obszar programowy.

Opracowano na podstawie strony internetowej ORE

Nota informacyjna o Autorkach

Barbara Bilewicz-Kuźnia – doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, adiunkt w Zakładzie Pedagogiki Przedszkolnej Instytutu Pedagogiki UMCS. Autorka i realizatorka szkoleń i kursów doskonalących dla nauczycieli w ramach współpracy z CRD w Lublinie; konsultant programu edukacyjnego *Jedynkowe Przedszkole*. Zainteresowania naukowe: rozpoznawanie i rozwijanie zdolności poznawczych, twórczych i emocjonalno-społecznych dzieci; nauczyciel, szkoła, przedszkolak i uczeń w okresie reformy edukacji. Autorka programu stymulowania rozwoju zdolności twórczych dzieci sześciolletnich i kilkunastu artykułów naukowych.

Teresa Parczewska – doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, adiunkt na Wydziale Pedagogiki i Psychologii UMCS w

Lublinie, w Zakładzie Pedagogiki Przedszkolnej. Zainteresowania naukowe: badania i aktywność dydaktyczna związane głównie z kształceniem i wychowaniem dziecka w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Autorka monografii *Metody aktywizujące w edukacji przyrodniczej uczniów klas I-III* (2005), podręcznika *Edukacja ekologiczna w przedszkolu. Wybrane zagadnienia* (2009) oraz kilkunastu artykułów w czasopismach o zasięgu krajowym; członek: Zespołu Edukacji Elementarnej PAN, Akademickiego Seminarium Edukacji Dziecka przy UAM w Poznaniu, Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego - Oddział Lubelski oraz ekspert Komisji Kwalifikacyjnej przy Kuratorium Oświaty w Lublinie; konsultant około 50 odcinków programu edukacyjnego dla dzieci – *Jedynkowe Przedszkole*.

Szczeciński Program Edukacji Wodnej i Żeglarskiej „Morze przygody – z wiatrem w żaglach”

Bliżej morza, ryb i wielorybów...

Druga edycja Szczecińskiej Szkoły Jungów
2019/2020

Tydzień temu morski Szczecin uroczyście fetował na Łasztowi położenie kamienia węgielnego pod budowę Morskiego Centrum Nauki (MCN), a w sobotę 12 bm. ruszyła druga edycja Dziecięcego Uniwersytetu im. prof. Jerzego Stelmacha, czyli Szczecińska Szkoła Jungów, powołana rok temu właśnie przy MCN, na bazie porozumienia o współpracy z Zachodniopomorskim Okręgowym Związkiem Żeglarskim. Podobnie jak poprzednio nabór kolejnej 20-osobowej grupy „jungów” został przeprowadzony w czerwcu br., a pierwsze tegoroczne zajęcia odbyły się w sobotę 12 października, na Wydziale Nauk o Żywności i Rybactwa ZUT, w wyjątkowo symbolicznej dla morskiego Szczecina scenarii, przy potężnej kotwicy, śrubie okrętowej i 400-letnim ...rekinie polarnym.

Po wspólnych zdjęciach – z rodzicami lub dziadkami – i po wręczeniu indeksów, czekała jungów pierwsza przygoda z tajemnicami i wyjątkowym w kosmosie fenomenem Błękitnej Planety, Wszechoceanu i jego mieszkańców – ryb, bezkręgowców i wielorybów. Przekonali się, że wodę słodką od morskiej można po prostu odróżnić po jej smaku, co potem sprawdzili już fachowo salinometrem. Główną atrakcją było spotkanie z bogatą kolekcją ryb, bezkręgowców i wielorybów, nie tylko na zdjęciach, nie tylko z ich okazami w gablotach, ale i z żywymi rybami, w tym z błazenkami – krewniakami bajkowego i filmowego Nemo, w pracowniach i akwariach Wydziału. Pierwszymi przewodnikami po tym wyjątkowym i atrakcyjnym świecie oceanografii, biologii morza i ichtiologii byli Wiesław Seidler, emerytowany nauczyciel akademicki WSM, absolwent Wydziału Rybackiego, i Witold Sosnowski, pracownik naukowy obecnego WNoŻiR...

Przypomnę, że ze strony MCN projektem kieruje Patrycja Skrobacka – Specjalista ds. Edukacji MCN, a Koordynatorem Szkoły Jungów – ze strony ZOZZ - jest jej pomysłodawca Wiesław Seidler, członek Zarządu ZOZZ, od wielu lat mocno zaangażowany w szczecińską morską edukację dzieci i młodzieży. Jungami są uczniowie klas 3-6 szczecińskich szkół podstawowych. Dalsze comiesięczne zajęcia i eksperymenty czekają ich m.in. w Akademii Morskiej, w Centrum Eureka, w innych pracowniach ZUT i US, a także w Centrum Treningowym Vulcan, na żaglowcu „Kapitan Borchardt”, i w Centrum Żeglarskim (więcej na szkolajungow.pl, i na centrumnauki.eu).

Przyszłość pokaże, czy spośród dzisiejszych jungów będą kiedyś stoczniovcy, rybacy, żeglarze, marynarze – kapitanowie lub mechanicy okrętowi, ludzie spod znaku kotwicy albo śruby okrętowej, ludzie morza – morskiego Szczecina i morskiej Polski...

Tekst i zdjęcia: Wiesław Seidler

Mali marynarze Macaja Ślubowali w Dniu Patrona

„Ślubujemy...” – być dobrymi uczniami, a może kiedyś prawdziwymi ludźmi morza, jak ich Patron kpt.ż.w. Konstanty Maciejewicz, legendarny „Kapitan kapitanów”. Coroczne jesienne pasowanie uczniów klas pierwszych Szkoły Podstawowej nr 56 w Szczecinie, w ramach Dni Patrona, to prawdziwe święto całej społeczności szkoły, a także rodziców, dziadków i gości, przyjaciół szkoły i marynarzy Macaja. Wybrani kandydaci dobrze zdali trudny egzamin przed srogim obliczem Neptuna i jego małżonki Salacji, po czym wszyscy otrzymali marynarskie kołnierzyki – z rąk „kapitana” szkoły dyrektor Bożeny Wojtkiewicz, i gości, m.in. JM Rektora AM prof. kpt.ż.w. Wojciecha Ślączi, i Wiesława Seidlera, emerytowanego pomysłodawcy i wieloletniego koordynatora Szczecińskiego Programu Edukacji Morskiej. Wspólne zdjęcia każdej z klas pierwszych zakończyły uroczystość. Teraz młodzi „marynarze Maciejewicza” płyną dalej, po morskie przygody, wiedzę, morskie i żeglarskie dyplomy, kariery zawodowe...

Tekst i zdjęcia: Wiesław Seidler

2020 Rokiem Zaślubin Polski z morzem w Pucku

Sejm przyjął odpowiednią uchwałę 16.10.2019

„100-lecie zaślubin Polski z morzem to doskonała okazja, by dokonać oceny, czy dobrze zagospodarowaliśmy przestrzeń wolności uzyskanej na mocy Traktatu Wersalskiego” – głosi przyjęta w środę przez Sejm uchwała ws. ustanowienia roku 2020 „Rokiem Zaślubin Polski z morzem w Pucku” .

Przypomniano w uchwale, że 10 lutego 2020 r. będziemy obchodzić 100-lecie historycznych zaślubin Polski z morzem, których dokonał w Pucku generał Józef Haller. „Władze Rzeczypospolitej Polskiej nadały zaślubinom Polski z morzem wielką rangę. Generałowi Józefowi Hallerowi towarzyszyła 20-osobowa delegacja Sejmu oraz przedstawiciele rządu, w tym wicepremier Wincenty Witos, minister spraw wewnętrznych Stanisław Wojciechowski, wojewoda pomorski Maciej Rataj, kontradmirał Kazimierz Porębski, dyplomaci i licznie zgromadzeni mieszkańcy Pomorza, w tym Kaszubi” – napisano.

„Teraz wolne przed nami światy i wolne kraje. Żeglarz polski będzie mógł dzisiaj wszędzie dotrzeć pod znakiem Białego Orła, cały świat stoi mu otworem” – powiedział podczas tego dziejowego wydarzenia generał Haller, cytowany w uchwale. Podkreślono w niej, że „Jubileusz jest doskonałą okazją, by dokonać oceny, czy dobrze zagospodarowaliśmy przestrzeń wolności uzyskanej na mocy Traktatu Wersalskiego gwarantującego Polsce powrót nad Bałtyk. W konsekwencji Polska zbudowała nowoczesny port morski i miasto Gdynia. Umożliwiło to szybki rozwój handlu morskiego, wpłynęło na pozycję gospodarczą i wzmacniało niepodległość II Rzeczypospolitej. W celu podkreślenia rangi tej rocznicy i znaczenia symbolicznych zaślubin Polski z Bałtykiem Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ustanawia rok 2020 Rokiem Zaślubin Polski z Morzem w Pucku” – czytamy.

Za uchwałą głosowało 425 posłów, 11 było przeciwko, nikt nie wstrzymał się od głosu.

źródło: PAP, fot. wikipedia.org

Jesienny pokaz modeli organizowany przez Pałacową Pracownię Modelarstwa – 6 października 2019 r. – fot. Monika Wilczyńska.

*Tysięczna Leśna Sobota – 28 września 2019 r.
– fot. Krzysztof Szydłowski.*

